

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Första kammaren.

Nr 20.

Fredagen den 27 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv för kronans räkning av vissa jord- och vattenområden vid Stadsforsen i Indalsälven m. m.; samt

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående restaurering av Gustaf III:s paviljong i Haga.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner:
nr 342, av herr *Anderson, Erik* och herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunal fondbildning m. m.; och
nr 343, av herr *Ström, Fredrik*, m. fl., i samma ämne.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:
nr 344, av herr *Bagge* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel till vägtrafikmyndighetens verksamhet under budgetåret 1936/1937;

nr 345, av herr *Nilsson, Johan*, i Kristianstad, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till vissa grenar av den slutna sjukvården m. m.;

nr 346, av herr *Egnell* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för statsbidrag till vissa grenar av den slutna sjukvården m. m.;

nr 347, av herr *Magnusson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av skyddshemsverksamheten m. m.;

nr 348, av herr *Sjödahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m.;

nr 349, av herr *Bergman*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m.;

nr 350, av herrar *Englund* och *Bjurström*, i anledning av Kungl. Maj:ts propositionen angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m.;

nr 351, av herrar *Bergman* och *Rahmn*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m.;

nr 352, av herr *Nilsson, Petrus*, m. fl., om bibehållande av folkskoleseminariet i Kalmar som ett kvinnligt enkelseminarium med fyraårig kurs;

nr 353, av herr *Nilsson, Petrus*, m. fl., om begränsning av antalet tvååriga studentkurser vid folkskoleseminarierna till fem;

nr 354, av herr *Pauli* och herr *Wagnsson, Ruben*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folk- och småskoleseminariernas organisation m. m.;

nr 355, av herr *Pauli* och herr *Wagnsson, Ruben*, angående examenskompetensen för behörighet till ämneslärartjänst vid småskoleseminarium m. m.;

nr 356, av herr *Bjurström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående obligatorisk sjuårig folkskola m. m.;

nr 357, av herr *Egnell* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående obligatorisk sjuårig folkskola m. m.; samt

nr 358, av herr *Lindhagen*, med hemställan i anledning av proposition om sjuårig folkskola att i organisation tages hänsyn till vissa angivna angelägenheter.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet herr *Bergqvists* motion, nr 359, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 360, av herr *Gustavson, John*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga;

nr 361, av herr *Nylander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till motorfordonsförordning och vägtrafikstadga;

nr 362, av herr *Bagge* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående yrkesmässig trafik med automobil; samt

nr 363, av herr *Nylander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i hälsovårdsstadgan m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden och memorial nr 29—32 samt statsutskottets utlåtanden nr 53—55.

Vid föredragning av statsutskottets utlåtande nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av kostnader för marklösen m. m. i samband med anordnande av farled Ramsvikskilen—Ålstenshamn, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 21—23, första lagutskottets utlåtanden nr 27 och 28, andra lagutskottets utlåtanden nr 23—26 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 36 och 37.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 38, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1935 försålda och bortbytta tomter.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 39—44 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 1 och 2.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 122, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av kostnader för marklösen m. m. i samband med anordnande av farled Ramsvikskilen—Ålstenshamn.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 56 bifölles även av andra kammaren.

Herr Nylander, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Den 7 juni 1934 utfärdades lag om allmänna vägar.

I propositionen med förslag till nämnda lag (nr 21/1934) anförde föredragande departementschefen, att om allmän väg skall byggas inom område, för vilket stadsplan, fastställts, åt vägen skall givas en sträckning, som står i överensstämmelse med stadsplanen. Departementschefen uttalade även att om vid vägbyggnadsfrågans behandling skulle visa sig att vägen lämpligen bör läggas över mark, som enligt stadsplanen icke är avsedd till gata utan exempelvis till byggnadskvarter, beslut om vägens sträckning över sådan mark likväl icke kan meddelas innan planen blivit ändrad. Departementschefen anförde vidare att vad sålunda sagts om stadsplan torde äga motsvarande tillämpning i fråga om andra dylika planer, samt framhöll att de oegentligheter, som möjligen förekommit därutinnan att väg inom samhälle på landet utlagts i strid mot fastställda planen, uppenbarligen berott på förbiseende från vägmyndigheternas sida.

*Interpellation
ang. tillämp-
ningen av
1934 års väg-
lag.*

Vederbörande utskott inom riksdagen anslöt sig helt till den av departementschefen sålunda uttalade uppfattningen, varjämte riksdagen godkände utskottets över propositionen avgivna utlåtande.

1934 års väglag skall visserligen icke helt träda i kraft förrän den 1 januari 1937, men det är alldeles givet att det av departementschefen och riksdagen gjorda uttalandet angående möjligheten att meddela beslut om anläggning eller omläggning av allmän väg i strid mot fastställd stadsplan äger sin tillämpning redan nu. Uttalandet synes innebära en av riksdagen anvisad tolkning även av den ännu gällande 1891 års väglag i detta hänseende.

I den av Kungl. Maj:t den 31 maj 1934 meddelade instruktionen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och dess tjänstemän i länen ävensom i den av Kungl. Maj:t den 15 juni 1935 utfärdade instruktionen för länsarkitektsorganisationen har understrukits, att länsarkitekts yttrande skall inhämtas i ärenden angående allmän väg, som berör område, där enligt lag eller författning hänsyn skall tagas till markens ändamålsenliga bebyggande.

Efter det av riksdagen gjorda ovannämnda uttalande och efter tillkomsten av nyssnämnda instruktioner, hade man kunnat förvänta, att de av departementschefen åberopade oegentligheterna vid vägärendenas behandling numera icke skulle längre förekomma. Så är emellertid tyvärr ingalunda fallet. Jag har mig nämligen bekant åtskilliga fall, där länsstyrelser fortfarande förordnat angående omläggning av allmän väg i direkt strid mot gällande stadsplan. Vad en sådan vägomläggning kan medföra för olägenheter av ekonomisk och rättslig natur för såväl vederbörande samhälle som enskilda markägare är alltför påtagligt för att i detta sammanhang behöva ånyo framhållas. Det torde vara angeläget att en sådan praxis förhindras.

Med hänsyn till vad ovan anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa den förfrågan, huruvida statsrådet är beredd att vidtaga erforderliga åtgärder i form av ändringar eller förtydliganden i gällande bestämmelser, att 1934 års väglag måtte få den tillämpning, som riksdagen genom sitt beslut avsett.

Interpellation ang. tillämpningen av 1934 års väglag. (Forts.)

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spørsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetillägg åt vissa revirförvaltare i domänverket;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till torrlägningsföretaget Åtrans reglering i Skaraborgs och Älvsborgs län;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sänkning av räntan å vissa uppskovslån ur egnahemslånefonden;

nr 48, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till avlönande av hemkonsulenter; samt

nr 49, i anledning av väckt motion angående köttbesiktnings bekostande med statsmedel.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.17 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 28 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 21 och den 26 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med åberopande av närslutna läkarintyg får jag vördsamt anhålla om ledighet för sjukdom tills vidare under en vecka.

Uppsala den 27 mars 1936.

C. P. Wahlmark.

Att riksdagsman *Primus Wahlmark* på grund av influensa tills vidare — sannolikt under omkring en vecka — är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet, intygas.

Uppsala den 27 mars 1936.

Olof Bratt,
leg. läk.

Den begärda ledigheten beviljades.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 45—49.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316);

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utövändet av statens tobaksmonopol; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av avgiften för skatteinbetalning över postgiro vid skatteuppbörd i Stockholms stad.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatsens sjunde huvudtitel, innefattande anslagen till finansdepartementet.

Punkterna 1—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Lades till handlingarna.

Punkten 12.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte

I. a) till Bidrag till skattetyngda kommuner: Avsättning till skatteutjämningsmedlens fond för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 10,900,000 kronor;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att under år 1936 av skatteutjämningsmedlens fond använda ett belopp av högst 500,000 kronor för beredande av understöd åt synnerligt skattetyngda kommuner med avvikelse från de i förordningen den 16 december 1927 (nr 462) stadgade grunderna beträffande dylikt understöd;

II. till Bidrag till skattetyngda kommuner: Förstärkning av skatteutjämningsmedlens fond för budgetåret 1936/1937 anvisa ett anslag av 4,000,000 kronor.

Herr Carlsson, Carl: Herr talman! Då avsättningen till skatteutjämningsfonden och förstärkningen av samma fond direkt bli beroende av riksdagens beslut i fråga om inkomst- och förmögenhetsskattens omläggning, bör punkt 34 återremitteras för att behandlas, sedan riksdagen tagit ställning till Kungl.

*Anslag till
bidrag till
skattetyngda
kommuner.*

Anslag till bidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)

Maj:ts proposition i skattefrågorna. Jag ber, herr talman, att få framhålla, att det önskemålet är framfört från finansdepartementet, att detta ärende måtte återremitteras och behandlas sedermera, när riksdagen har behandlat frågan i sin helhet.

Jag ber därför att få yrka, att punkten måtte återremitteras till utskottet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på den nu ifrågavarande punkten annat yrkande ej förekommit, än att densamma skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på återremiss; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkten 42.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av den telegrafverket tillhöriga fastigheten nr 20 i kvarteret Jungfrun i Stockholm;

nr 51, i anledning av väckt motion om nedsättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby; och

nr 52, i anledning av väckt motion om sänkning av räntan å lån från statens bostadslånefond.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Om förenkling
av vissa intyg
m. m.*

Föredrogos ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion om åtgärder för förenkling av vissa av offentlig myndighet utfärdade intyg m. m.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 299, hade herrar *Sandegård* och *Björnsson* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, dels om vidtagande av de åtgärder, som kunde anses erforderliga för åstadkommande av sådan förenkling av innehålllet av i motionen angivna intyg och övriga uppgifter, att i dessa som regel allenast behövde intagas — vad beträffade vederbörandes förnamn — tilltalsnamnet, dels ock att Kungl. Maj:t ville beakta de möjligheter till övriga förenklingar, som i motionen antytts.

Om förenkling av vissa intyg m. m. (Forts.)

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Sandegård: Herr talman! Jag har intet annat yrkande än utskottets. Jag ber emellertid att få stryka under dels vad styrelsen för Sveriges härads-skrivarförening sammanfattningsvis anför i slutet av sitt yttrande över föreliggande motion och dels vad utskottet för sin del i sitt välvilliga avstyrkande kommit fram till.

Motionen föreslår ingenting, som medför ökade utgifter, utan tvärtom. Den avser en rationalisering och förenkling på ett område, där man tycker, att sådan rationalisering och förenkling kan vara påkallad och i många fall möjlig. Denna rationalisering och förenkling skulle enligt motionärernas tanke i första hand uttryckas därmed att, som vi vågat ifrågasätta, det t. ex. prutas av en smula på skyldigheten för vederbörande myndigheter att i de tusen och en längder och intyg och andra slags papper, vari den svenske medborgaren förekommer hos dessa olika slags myndigheter och i olika sammanhang, ovillkorligen taga med alla de mer eller mindre sköna förnamn han tillåtes kalla sina och varmed han skall identifieras, inte bara i en röstlängd och andra sådana förnämliga papper, utan även i det minsta lilla intyg från ett pastors-ämbete eller en landsfiskal. I det sammanhanget ber jag att få läsa upp några rader ur motionen för att ytterligare belysa dess innehåll: »Såsom ett ytterligare led i strävandet att förenkla avgivandet av uppgifter, varom här är fråga, torde jämväl ansluta sig åtgärder för standardisering såvitt möjligt av de formulär, efter vilka uppgifter för olika ändamål skola av myndighet lämnas.»

Motionärerna ha fullt klart för sig, att saken har sina sidor och inte är alltför enkel.

På ett fall när ha de myndigheter, som beretts tillfälle att yttra sig över motionen, bjudit till att diskutera frågan en smula ingående. Jag skall i sakens nuvarande läge inte besvara kammaren med att här taga upp de olika synpunkterna. Jag skall endast konstatera, att man på sina håll i dessa yttranden inte anser den föreslagna förenklingen i varje fall otänkbar, och vidare, att den stora svårigheten synes anmäla sig i samband med frågan om personers identifiering.

Jag inskränker mig som sagt till att taga fasta på vad som anförts av styrelsen för Sveriges häradsskrivarförening, som väl i det här fallet får anses sitta inne med ganska god kunskap, om vad saken gäller. Den finner visserligen, att de olägenheter, som ur vissa synpunkter skulle uppstå genom förslaget förverkligande, göra, att den för sin del *icke nu kan förorda några åtgärder* i det av motionärerna angivna syftet — vi ha nämligen begärt åtgärder från Kungl. Maj:t — men, säger styrelsen vidare, »*frågan förtjänar dock att närmare undersökas* i samband med den revidering av mantalsskrivningsförrordningen, som väl snart icke låter sig vidare undanskjutas».

Utskottets välvilliga avstyrkande innebär bl. a., att dess motivering innehåller en hänvisning av följande lydelse: »Utskottet vill slutligen erinra därom, att Kungl. Maj:t den 6 mars 1936 tillsatt en kommitté med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag rörande sättet för debitering, uppbörd och indrivning av utskylder samt folkbokföringens ordnande jämte härmed sammanhängande organisatoriska och andra frågor. Då den angelägenhet, varom i motionen är fråga, således torde ligga inom ramen för kommitténs utredningsuppdrag, lär det kunna förväntas, att densamma även ägnar sin uppmärksamhet åt nu förevarande spörsmål.»

Om förenkling av vissa intyg m. m. (Forts.)

Jag vill för min del hoppas, att denna av utskottet uttalade önskan och förväntan måtte gå i uppfyllelse, och har, herr talman, alltså intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Om sänkning
av rösträtts-
åldern.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckta motioner om sänkning av de för rösträtt vid allmänna val föreskrivna åldersgränser.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels motionen nr 3 i andra kammaren av herr *Henrikson* m. fl., dels motionen nr 4 i andra kammaren av herr *Henrikson* m. fl., dels motionen nr 125 i andra kammaren av herr *Brädefors* m. fl., dels ock motionen nr 517 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Välsnäs m. fl.

I motionen II:3 hade hemställts, att riksdagen, såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling, måtte besluta, att paragraferna 6 och 16 i riksdagsordningen skulle erhålla nedanstående ändrade lydelse:

§ 6.

9) Valrätt vid elektorsval tillkommer envar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad.

§ 16.

Valrätt tillkommer envar man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under näst föregående kalenderår uppnått tjuugoett års ålder.

I motionen II:4 hade hemställts, att sådana ändringar måtte vidtagas i nu gällande lagar och förordningar, att åldersgränsen för kommunal rösträtt medgäves man och kvinna, som vore svensk undersåte och senast under näst föregående kalenderår uppnått tjuugoett års ålder.

I motionen II:125 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sänkning av rösträttsåldern vid alla politiska och kommunala val till 21 år.

I motionen II:517 hade hemställts, att riksdagen för sin del ville besluta en sänkning av rösträttsåldern vid val till landstingen och elektorsförsamlingarna i de städer, som icke deltog i landsting, från nuvarande 27 till 23 år samt att vederbörande utskott måtte utforma de förändringar i lagtexten, som härigenom bleve erforderliga.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

1) att riksdagen i anledning av motionen II:517 ville såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga under punkten infört förslag till ändrad lydelse av §§ 6 och 19 riksdagsordningen;

2) att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbета samt för nästa års riksdag framlägga förslag till sådana ändringar i vallag och kommunallag, som bleve en följd av genomförandet av det under 1) framlagda förslaget till grundlagsändring;

3) att

a) motionen II:3,

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

b) motionen II: 4 och
 c) motionen II: 125
 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Stendahl, David Pettersson, Carl Lindmark, Hagström, Lindskog, Ewald Lindmark* och *Lundqvist*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att

- a) motionen II: 3,
- b) motionen II: 4,
- c) motionen II: 125,
- d) motionen II: 517 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

2) av herrar *Bergman* och *Olsson* i Mora, som ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort hemställa, att

- a) motionen II: 3,
- b) motionen II: 4,
- c) motionen II: 125,
- d) motionen II: 517

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Pettersson, David: Herr förste vice talman! Såsom reservant och även i egenskap av ledamot i författningsutskottet 1918 ber jag att få säga några ord.

År 1918 träffades den uppgörelsen, att tvåkammerssystemet skulle bibehållas och att man skulle försöka bevara artskillnaden mellan kamrarna, så att andra kammaren finge representera den mera tillfälliga opinionen, under det att den första skulle representera den mera stadgade. De bestämmelser om första kammarens bildande, som skulle åstadkomma detta, voro bestämmelserna om de medelbara valen och den successiva förnyelsen m. m. samt sist, men inte minst, den högre åldersgränsen för urväljarna. Denna skulle vara 4 år högre än för väljarna av andra kammaren, alltså 27 år. Det är denna sistnämnda bestämmelse, som utskottet nu vill taga bort. Därmed vill utskottet likställa dessa urväljare med väljarna till andra kammaren, och för bägge skulle alltså en minimiålder av 23 år gälla.

Man kan ju förvåna sig över att konstitutionsutskottet så lättvindigt, utan föregående utredning, hoppat på detta förslag, som kommer från några få enskilda motionärer men som berör grunderna för hela vårt representations-skick. Jag förstår dem, som redan 1918 intogo denna ståndpunkt. Jag förstår också dem bland motionärerna, som samtidigt motionera om borttagandet av första kammaren. Men jag har svårt att förstå dem, som nu anslutit sig till dem, varigenom det bildats majoritet i utskottet för denna reform.

Ändring av grundlag bör ju ske med största försiktighet och endast då det är högst nödigt och nyttigt. Men man kan verkligen fråga sig: vad är det, som har inträffat, som gör denna ändring just nu så nödig och nyttig och behövlig? Har utvecklingen av förhållandet kamrarna emellan varit ofördelaktig, så att det i ökad grad uppstått slitningar eller svårigheter? Nej, inte så vitt jag vet, snarare tvärtom. Kamrarna ha, så vitt jag kan bedöma situationen, fått en alltmer likartad sammansättning, och genom den nu föreslagna åtgärden skulle givetvis denna utveckling påskyndas. Därigenom skulle också den ändring, som här föreslås, komma att motverka den grundtanke, som kom till uttryck i 1918 års författningsreform.

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

Jag kan i själva verket inte finna, att utskottet kommit fram med ett enda bärande motiv för en sådan åtgärd. Utskottet säger här, att »åldersklasserna närmast under 27 år fördela sig på de olika politiska meningsriktningarna i ungefär samma proportion som på de äldre årsklasserna inom väljarkåren». Och därav sluter utskottet, att det inte spelar någon roll, om man här flyttar ned åldersgränsen till 23 år, ty proportionen mellan väljarna komme icke att rubbas. Utskottet grundar denna sin uppfattning på vissa statistiska siffror från Stockholm och Göteborg. Jag tror, att det är ett alltför litet material att grunda ett sådant viktigt påstående på.

Utskottet säger i fråga om den högre åldersgränsen att den icke är den minsta garanti för någon artskillnad. Artskillnaden mellan kamrarna vinnes väsentligen genom stadgandena om första kammarens successiva förnyelse, om längre mandattid o. s. v., och därför föreslår utskottet, att denna olikhet i fråga om åldersgräns skall försvinna. Elektorsvalen skola bort, och dessa högre kommunala korporationer, som äro valda enligt den allmänna kommunala rösträtten, skola välja första kammaren. Därigenom skulle man enligt utskottet vinna så mycket, att det snarare skulle öka än minska karaktärsskillnaden mellan kamrarna! Ja, jag känner igen herr ordförandens i konstitutionsutskottet tankegång. Det är givetvis han som här har fört pennan. Men kan det verkligen vara möjligt, att 1918 års författningsutskott och riksdag skulle så kapitalt ha misstagit sig, och vi sedan allesammans ha levat i den villfarelsen, att denna högre åldersgräns av 27 år skulle så långt ifrån ha tjänat sitt avsedda ändamål — att verka artskiljande mellan kamrarna — att den tvärtom verkat motsatsen? Kan detta verkligen vara möjligt? Utskottet säger det rent ut. Utskottet säger klart och bestämt, att om vi få bort denna åldersgräns på 27 år, då ha vi utsikt till att artskillnaden mellan kamrarna inte kommer att fortfarande förskjutas, så att de bli mer och mer lika varandra, utan då kommer det att bli stopp, och man kan till och med förvänta en återgång till äldre tiders större artskillnad.

Har detta verkligen varit motionärernas mening? Har det varit utskottsmajoritetens mening, också den socialdemokratiska delens? Vad säga socialdemokraterna i utskottsmajoriteten om att gå med på detta förslag med en sådan motivering? Kanske herrarna tänkt: vi få väl svälja den för den goda sakens skull! Emellertid frågar jag: Är det egentligen herrar socialdemokraters mening att gå med på en anordning, som skulle bibehålla och befästa artskillnaden och konservatismen — vilket väl i det här sammanhanget är det samma — hos första kammaren jämförd med den andra? Men detta är i själva verket innebörden av utskottets förslag! För min del skulle jag givetvis gärna gå med på utskottsförslaget, i fall man kunde förvänta den utvecklingen. Men jag tvivlar på, att detta är riktigt. Jag tror, att det är en konstruktion av synnerligen tvivelaktigt värde, och sammansättningen av den utskottsmajoritet, som här förefinnes, styrker mig i den övertygelsen.

Utskottet framhåller vidare vilka stora fördelar i förenklingshänseende man skulle vinna genom en sådan anordning, d. v. s. genom en lika politisk och kommunal rösträtt över hela linjen, och det är ju ovedersägligt. Men detta är väl i alla fall inte en sak av den betydelse, att man i detta sammanhanget bör lägga alltför stor vikt därvid.

Så kommer utskottet — vilket kanske är pudelns kärna — till ungdomen. Man bör inte förmena ungdomen att så tidigt som möjligt delta i det politiska arbetet. Man bör släppa fram ungdomen och ungdomsorganisationerna. Ja, det är väl ingen, som inte önskar, att ungdomen skall få komma med, men vi skola komma ihåg, att den föreliggande frågan är ett förstakammarproblem. Det gäller här att åstadkomma en artskillnad mellan kamrarna, så att första

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

kammarens karaktär av större betänksamhet, större konservatism inte utplånas. Men med den motivering, som utskottet härvidlag presterar, är man på glid. Dess motivering kan lika gärna användas för vilken åldersgräns som helst, och går riksdagen nu med på denna reform, så är jag tämligen säker på, att år 1940 21-årsgränsen, som ju är socialdemokraternas ståndpunkt, kommer som ett brev på posten, och att det då blir en ganska stark påfrestning även för dem, som i dag ha givit vika och gått över. Nej, mina herrar, skall här något göras, om förstakammarproblemet behöver lösas, så skall det lösas i sin helhet och inte på detta sätt partiellt. Då skall det lösas i syfte att bibehålla och stärka artskillnaden mellan kamrarna och inte, som här är fallet, genom att påskynda utvecklingen mot större likhet dem emellan.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till herr Stendahls m. fl. reservation.

Herr Bergman: Herr talman! Då jag kommit till samma negativa resultat som den föregående ärade talaren, så har detta visserligen delvis skett på de grunder, som han anför, men i någon mån kanske även på andra grunder. Jag har svårt att föreställa mig, att första kammaren skulle i strid mot all god ordning vara beredd att så här i en handvändning utan någon som helst utredning taga sig för att ändra en del av vår författning på detta sätt. Vi ha för kort tid sedan haft en annan verkligt viktig författningsfråga till behandling, nämligen frågan om en rättvisare mandatfördelning. Den förelåg grundligt förberedd och utredd vid flera särskilda tillfällen. Där ansåg kammaren, att det inte borde göras någon ändring. Det gällde då en verkligt substantiell reform av helt annan art än den det här gäller.

Här föreligger ju en framställning från representanter för mer eller mindre antiparlamentariska riktningar, som inte göra den ringaste hemlighet av att de vilja omstöpa hela vår författning på ett sätt, som jag föreställer mig, att varken första eller andra kammarens majoritet kan vara med om. En av motionärerna har i en annan samtidigt avgiven motion föreslagit avskaffande av hela första kammaren. Han säger där: »om den frågan inställer sig, huruvida det verkligen skall behövas två kamrar, så måste vi på det spörsmålet svara ett bestämt nej.» Samtidigt med, att han motionerar om avskaffandet av första kammaren, motionerar han om den här lilla detaljen i avseende på valrätt till den kammare, som han vill avskaffa! Det förefaller ganska besynnerligt. Man måste också säga, att det är egendomligt, att herr Gustafsson i Välsnäs som, när denna fråga förelåg i andra kammaren för några år sedan, avstyrkte en sådan grundlagsändring som denna, nu i dag däremot förordar densamma, och det samtidigt som han vill avskaffa hela första kammaren.

Man får inte något riktigt förtroende för framställningar, som äro så olikartade och så inbördes motsägande.

Även från annat håll har gjorts framställning i samma riktning, nämligen från ett fullkomligt motsatt, ehuru likaledes antiparlamentariskt, ja, rättare sagt, i ännu högre grad antiparlamentariskt håll. Förra gången då frågan diskuterades i kamrarna, gällde det en motion av herr Nerman om saken. Nu föreligger också en motion från kommunistiskt håll. Det är ju ganska märkligt, att det socialdemokratiska partiet ej synes ha ansett frågan vara av någon större vikt, eftersom ingen motion föreligger från detta parti, liksom icke heller proposition. Man har uppenbarligen ansett, att det inte är någon så synnerligen viktig fråga. I alla fall tycks det socialdemokratiska partiet ändå ställa sig bakom denna framställning.

Ännu märkvärdigare förefaller det vara, att bondeförbundet ansluter sig till förslaget. Förra gången, då frågan förekom — för tre år sedan — reserve-

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

rade sig bondeförbundets medlemmar i konstitutionsutskottet, vilket även då hade kommit till ett resultat av samma art som nu, och herr Anton Petterson, som sitter i denna kammare, yttrade då i riksdagsdebatten: »Jag anser inte, att det finnes så starka skäl för en ändring av dessa bestämmelser, att jag kan biträda utskottets förslag, utan jag ber att i anslutning till den nyssnämnda reservationen få yrka avslag på motionen.» Nu ha emellertid representanterna för hans parti i utskottet varit med om saken. Därigenom har det blivit majoritet därför.

Jag tycker, att det hela tar sig ganska egendomligt ut, och jag kan därför inte annat än uttala den förhoppningen, att kammaren i ett ärende, som icke är utrett och icke heller är av någon synnerligen stor betydelse — det ha ju i alla fall nästan alla erkänt — ej skall bry sig om att vidtaga någon ändring på denna isolerade punkt. Grundlagens hela anda förutsätter ju, att grundlagsändringar skola ske endast när de äro »högst nödiga och nyttiga», som det heter, och det kan då sannerligen inte sägas vara förhållandet med den här föreslagna ändringen.

En annan sak vore, om man ville taga upp denna fråga i ett större sammanhang. Detta har gjorts gällande inom utskottet från vårt partis sida, och jag upprepar detta här i kammaren: om man vill upptaga denna detalj i ett större sammanhang, där frågan om folkrepresentationen i sin helhet företages till ny prövning ur synpunkter och på initiativ, som erbjuda någon garanti för ett fruktbarande parlamentariskt intresse, ett intresse för utbildande och förbättrande av vår parlamentarism — man kan ju inte säga, att de framställningar, som här gjorts, utgå från dylika intressen, utan tvärtom — då kunna vi givetvis också allvarligt diskutera även denna sak och måhända komma till ett annat resultat, men då naturligtvis endast i sammanhang med andra ändringar, som kunna garantera, att inte någon försämring i förhållandet mellan kamrarna uppstår. För närvarande kan detta förslag icke tolkas på annat sätt än som ett ensidigt försök att avskaffa en av de författningensliga skillnader, som föreligga mellan kamrarna. När man har ett tvåkammerssystem, är det väl olämpligt att på denna speciella punkt utan sammanhang med komplexet av de övriga skillnaderna företaga en sådan isolerad ändring.

Jag kommer därför, herr talman, till det resultatet, att jag måste anhålla att för närvarande få yrka bifall till reservationen, d. v. s. avslag på utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Det händer, som kammaren känner till, inte så sällan, att människor så stirra sig blinda på en viss uppfattning, att de till sist själva tro, att det verkligen förhåller sig så, som de säga. Så har det varit med de båda sista ärade talarna. De ha levat sig in i den föreställningen, att 27-årsgränsen för väljarna bildar ett väsentligt moment i artskillnaden mellan kamrarna, och även om man till full evidens uppvisar motsatsen, så vidhålla de sin ståndpunkt. De ha knappast kunnat bestrida riktigheten av vad utskottet sagt, men de säga, att de tvivla. Ja, det visar just riktigheten av vad jag nyss anförde: de ha så levat sig in i sin tro, att de inte kunna frigöra sig från densamma, även när skäl anföras emot dem.

Den siste ärade talaren sade, att han förvånade sig över att bondeförbundarna tycktes ha svängt i denna fråga. Vad mig beträffar, har ingen svängning skett, ty jag har tillsammans med herr Hellberg, som var liberal och som herr Bergman väl känner som en gammal partivän, inom utskottet under många år hävdad den ståndpunkt, som jag nu företräder, men jag har förut inte haft min partigrupp med mig. Om nu min partigrupp i större utsträck-

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

ning ställer sig bakom detta — i hur stor utsträckning kan jag inte säga, ty var och en har sin frihet inom vår grupp — innebär det ju ingenting annat än ett eklatant bevis därom, att bondeförbundet har större möjlighet till utveckling och förståelse för tidens krav än vad folkpartiet och högern tyckas ha. Vi ha i allmänhet inom bondeförbundet följt den regeln — och det är kanske en nagel i ögat på många — att vi vilja handla, medan tid är och inte när det är för sent.

Vad nu beträffar den här frågan, har det sagts, att det är litet egendomligt, att man anknuter till motioner från ultrahåll, ultra åt höger och ultra åt vänster. Men, herr talman, utskottet har egen initiativrätt. Utskottet är fullständigt oberoende av alla motioner i det avseendet. Här ha framlagts motioner. Vi ha anknutit förslaget till den ena motionen, därför att denna går ut på sänkning av rösträttsgränsen till 23 års ålder. Om man anknuter till den motionen och avvisar de andra om sänkning till 21 år och detta med en motivering, som knappast möjliggör återupptagande av 21-årsgränsen, så ligger däri inte alls någonting annat än ett erkännande av det formella faktum, att en motion föreligger, som utskottet *skall* pröva. Om utskottet prövar den i samband med sitt eget ståndpunktstagande i ämnet på ett helt anant sätt än motionärerna tänkt sig och med ett helt annat syfte, så lär man väl inte kunna lägga utskottet till last, att det har beaktat en motion, som det *skall* beakta, och beaktat den i sådant sammanhang, där den *skall* beaktas.

Den förste ärade talaren sade, att utskottet hade varit litet lättvindigt. Ja, stora och starka ord äro lätta att använda, och det är lättvindigt att använda dem också, men huruvida de därför bli riktigare, är en annan fråga. Detta förslag har tidigare vunnit majoritet inom utskottet, låt vara med lottens röst. Jag undvek den gången att deltaga i avgörandet, därför att jag visste, var min grupp då stod, men om jag inte minns fel, var det med tillhjälp av herr Hellberg, som resultatet blev lika mot lika, och så föll lotten till förmån för detta förslag. Att ett utskott, som fullföljer en tanke, som det har haft under årtal, skulle ha behandlat saken lättvindigt förefaller mig, herr talman, vara ett ganska lättvindigt påstående. Det är nog tvärtom så, att konstitutionsutskottets nuvarande majoritet även på den tid, då den var minoriet, hade en klar och bestämd uppfattning om denna reforms både nytta och nödvändighet.

Här har sagts, att om vad vi nu föreslå skulle vara riktigt, så hade 1918 års överenskommelse vilat på ett kapitalt misstag. Herr talman, det har den gjort. Det var ett kapitalt misstag 1918. Man tör väl kunna med sanning säga, även om man själv inte var med, att vid den tiden visste högern varken ut eller in. Den visste inte, var den skulle ställa sig. Förslaget, att den skulle få 27-årsgränsen och elektorerna, var halmsträet till den drunknande, vilket accepterades, för att det skulle bli en skillnad quand même, alldeles likgiltigt av vad slag. På den tiden kunde det finnas fog för saken. Man visste inte så noga, om inte denna skiljaktighet verkligen skulle kunna ha betydelse. Sedermera har erfarenheten mer och mer visat, att det var ett misstag. Att det var ett *kapitalt* misstag, har inte jag sagt, utan en annan talare, den förste talaren, fastän han inte alls ville tro på att det förhöll sig så. Men yttrandet har i alla fall sin sanning.

Om jag skall karakterisera 1918 års s. k. överenskommelse — konstitutionellt sett ett oting av allra otäckaste beskaffenhet, därför att den avsåg att kringgå grundlagens bestämmelser om grundlagsändring — så kan jag inte göra det på annat sätt än genom att säga, att *den införde oreda och oklarhet i grunderna för första kammarens bildande*. Första kammaren sammansattes tidigare på grundval av de kommunala representationerna, landsting och stadsfullmäktige i städer utanför landsting såsom väljarekorporationer utan vidare,

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

och den ursprungliga tanken var, att här skulle icke vara indirekta val, utan det skulle vara val av dessa kommunala representationer såsom sådana. Så kunde man inte förfara, om man skulle få in 27-årsgränsen. Därför måste man fördärva landstingen såsom kommunala institutioner och sätta in 27-årsgränsen där, inte därför att landstingen behövde den gränsen för sina väljare, utan därför att landstingsmännen skulle tjänstgöra som elektor. Någon anledning att skilja landstingen såsom valda kommunala representationer från de andra med samma förutsättningar och samma rösträttsvillkor fanns inte och har aldrig funnits, utan syftet var uteslutande att göra dem till elektorsförsamlingar. Vad är det då för skillnad mellan att skapa elektor på det sättet och att ha de direkta kommunala representationerna såsom väljare? Ja, där landstingsmännen äro elektor, framträder skillnaden naturligtvis inte klar, men om man tänker på att de valda elektorerna för städer, som icke deltaga i landsting, ändå äro så pass många, att de tillsätta mellan 20 och 25 procent av kammarens ledamöter, kan man ju inte förneka, att elektorsmomentet har en ganska stor betydelse. Vad ligger då däri? Jo, dessa elektor, som väljas vart fjärde år samtidigt med stadsfullmäktigevalen, få ingenting att göra mer än en gång vart åttonde år, och vad de då ha att göra är en enda sak, nämligen att välja förstakammarledamöter. De, som förut hade att välja första kammare, voro i det dagliga kommunala livet ständigt sysselsatta, dels i stadsfullmäktige i städer utanför landsting, dels i landsting, som visserligen inte sammanträda mer än en gång om året ungefär en vecka och som även eljest äro verksamma för kommunala uppgifter. Grundtanken hos våra grundlagsstiftare, när de inrättade första kammaren, bildad på detta sätt, var, att dessa kommunala representationer, som voro sysselsatta med kommunala ting, skulle vid sidan av sina kommunala uppgifter och med stöd av sina erfarenheter från den kommunala verksamheten, icke såsom elektor, utan såsom kommunala representationer, välja första kammaren. Det är en oerhörd skillnad mellan en korporation, som bara har en enda uppgift att lösa — den att på order från partiorganisationerna välja förstakammarledamöter — och en, som har att med begagnande av sina erfarenheter från det kommunala livet inrikta sig på att få en ur de kommunala synpunkterna tillfredsställande förstakammarrepresentation.

Vad konstitutionsutskottet nu gör är att föreslå en återgång till de tidigare förhållandena, en *återgång till klara, enkla och rena linjer*. Jag, herr talman, anser det vara en nödig och nyttig reform, och jag skulle vilja säga, att till skapande av verklig klarhet och till undanröjande av vanföreställningar och missförstånd, inte minst hos de båda sista talarna såsom typiska representanter för sina partier, angående betydelsen av 27-årsgränsen, är den högst nödig och nyttig. Om man sålunda frågar sig: Finns det skäl, eller finns det inte skäl?, så tror jag, att jag med vad jag har sagt har angivit, att det finns skäl och goda skäl.

Men man har gjort en erinran till. Man har gjort den erinran, att vi borde ha begärt en utredning. Det är då i högsta grad oförsynt av ett utskott, menar man, till och med om det skulle vara konstitutionsutskottet, att komma med texter, direkta texter, och inte begära en utredning. Herr talman, alldeles bortsett ifrån de erfarenheter, som vi ha av Kungl. Maj:ts nådiga regerings ställning till riksdagens skrivelser med begäran om utredningar, så kunna vi naturligtvis säga, att denna utredning kunna vi göra själva, inte minst därför att vi ha hållit på med den i så många år, inte minst därför att det bara gäller ett återförande till det som gammalt och fornt varit haver och gott, och jag är inte alldeles säker på att det blir bättre, därför att justitiedepartementet får hand om saken. Jag är tämligen övertygad om att likaväl som vi ha kunnat

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

skriva texter om valbarhetscensus eller rättare sagt om tre års fullgjord skatteplikt för valbarhet och inte avvaktat någon utredning, kunna vi göra det i detta fall.

Att begära en utredning bara för att vara artiga mot Kungl. Maj:t, tror jag således inte den ärade högerrepresentanten och inte heller den ärade representanten för folkpartiet äro särskilt angelägna om, utan det torde väl vara så, herr talman, att detta är de obotfärdigas förhinder. Och om man ställer sig inför problemet på detta sätt, då tycker jag, att man snarare borde vara tacksam för att utskottet går *in medias res* och inte förskansar sig bakom ett utredningskrav, som antingen inte leder till någonting eller leder till precis detsamma som nu. Men, herr talman, vi ha varit så förfärligt snälla och vänliga, att vi i alla fall ha försökt tillgodose deras intresse, som vilja ha en utredning. Vi ha nämligen sagt, att vi inte göra annat än föreslå de nödvändiga grundlagsändringarna, som måste bli vilande. De ändringar, som äro nödvändiga i landstingslag och vissa andra författningar, hemställa vi, att Kungl. Maj:t i nåder täcktes utreda till nästa riksdag och lägga fram förslag därom, så att vi få lagtexterna i samband med grundlagstexten, vilket för närvarande är överflödigt.

Längre kan man knappast gå. Vi ha ju ingen möjlighet att taga initiativ i landstingslagsfrågor, men vi ha möjlighet att göra det i grundlagsfrågor, och vi ha därför inte haft någon annan väg än denna att begära ett sådant kompletterande förslag till nästa riksdag av Kungl. Maj:t. Vi ha naturligtvis därvid också velat klargöra, att därest riksdagen antar detta förslag såsom vilande, riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t meddelar, att ett sådant förslag är vilande, men det blir en senare omsorg.

Går jag efter detta in på reservationerna, så vill jag först och främst säga, att de innehålla ungefär detsamma, fastän i något olika form. Man hade därför nästan kunnat tänka sig, att de kunde ha samarbetats till en. Reservanterna ha emellertid gått på skilda linjer. Om det därigenom blir bättre slagkraft, vet jag inte. Men i varje fall är det två punkter i båda reservationerna, som äro det centrala. Den ena är tron på pappersgarantier, och den andra är tron på en chimär.

Tron på *pappersgarantier* ligger däri, att man sluter båda ögonen och säger: 27 år är någonting annorlunda och mer än 23 år, alltså är det en skillnad. Artskillnaden mellan kamrarna beror på dessa 27 år, menar man. Utskottet har i en liten statistisk bilaga visat, att resultatet av denna åldersskillnad är lika med plus minus noll, så långt statistiken går. Men jag erkänner mycket gärna, herr talman, att denna statistik är mycket ofullständig och mycket begränsad. Den är nämligen begränsad till de enda fall, som man verkligen kan renodla, de två storstäderna Stockholm och Göteborg. Där väljas elektorerna samtidigt med stadsfullmäktige, och man väljer dem till samma antal. Man kan då precis se, hur åldersstrecken verka. På andra håll ställer det sig annorlunda, där blir det inte lika klart, enär där antalet elektorerna och fullmäktige äro olika. Nu är det alldeles givet, att när det gäller landet i övrigt, har denna statistik inte någon beviskraft i och för sig, utan det beror på omständigheterna, men den visar så mycket, att på de orter, där man tänker sig, att mycket radikala ungdomliga element äro koncentrerade, d. v. s. storstäderna, har åldersskillnaden ingen betydelse. Jag tvivlar på att den ute på landsbygden har större betydelse. Naturligtvis — det går jag ut ifrån — är det ganska givet, att antalet röstberättigade är större vid riksdagsmannavalen än vid landstingsvalen, men därför har utskottet, såsom redan påpekats av andra talare, framhållit, att de fördela sig ungefär lika. Resultatet blir med avseende å partifördelningen i stort sett detsamma, vare sig man har 27-årsgräns eller

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

23-årsgräns. Om man nu anser, att skillnaden mellan kamrarna ligger däri, att man på papperet har skrivit olika bestämmelser, då kallar jag det för en pappersgaranti, och jag tror, att jag har fullt skäl för det. Om denna pappersgaranti inte fungerar i verkligheten, är det då mycken glädje med att ha den, annat än för att lura sig själv och förblinda sig själv och leva sig in i en föräldrad och förlegad tankegång?

Den andra punkten är *tron på en chimär*. Den chimären är visserligen litet olika i folkpartiets och högerns reservationer. I en punkt stämma de överens, ehuru uttalandena äro litet olika formulerade. Det gäller sammanhanget med större frågor. Den här lilla frågan skulle ha kunnat behandlas i det sambandet, om en större enighet, herr talman, hade funnits om förstakammarproblemet. Är det någon, som tror på att den där större enigheten om förstakammarproblemet kommer att vinnas i vår tid, i våra barns eller våra barnbarns tid? Jag tillåter mig tvivla därpå. Och vad beträffar det där större sammanhanget med hela frågan om första kammarens bildande, om förhållandet mellan båda kamrarna inbördes, undrar jag, om det är någon, som tror, att denna fråga är mogen för en lösning? Är det någon som tror, att denna fråga kommer att kunna lösas inom kort?

Herr talman! Vi ha inom utskottet funnit, att den fråga, som vi nu behandlat, om 27- eller 23-årsgränsen, är en fråga, som angår nuet, som angår vår tid, våra dagar och våra behov. När den där *andra frågan om det större sammanhanget kommer, då försvinner denna fråga*. Då behövs det ingen lösning. Nu är det den behöver lösas. Hur det blir, om det större sammanhanget provas, veta vi ingenting om, men med all sannolikhet kommer den här frågan inte att spela någon roll alls vid den tiden. Detta är alltså, herr talman, ingenting annat här heller än de obotfärdigas förhinder. Man vill skjuta upp frågan, som man brukar säga, *ad calendas græcas*, d. v. s. till en tidpunkt oändligt långt avlägsen, där man överhuvud taget ingenting kommer att göra, eller som man kan göra i den amerikanska kongressen, eller i det engelska parlamentet; man skjuter upp frågan till en viss dag, då man vet, att parlamentet icke längre är samlat. Det är detsamma som avslag, och det är ju det, man vill ha, men klätt i en form, som ser ut, som om man allvarligt och djupt reflekterade på saken.

Herr talman! De två reservationerna ha en likartad beskaffenhet. Jag skall aldrig tillåta mig att använda något starkare uttryck, men jag tror, jag karakteriserar dem tillräckligt så, att de icke kunna med bästa vilja i världen slå ihjäl den starka motivering, utskottet förebragt. Och det värsta är, att båda reservationerna erkänna, att det är mycket berättigat vad utskottet säger, men man kan icke få för sig, att det bör leda till handling nu. Det kanske blir framdeles, men man kan icke lova någonting — Orsa kompani lovar ingenting bestämt.

Jag tror, herr talman, att om kammaren vill följa utskottet på denna linje, som innebär en högst nödig och högst nyttig reform i nuets stund, så har kammaren gjort en god sak, som den kan vara glad för även i framtiden, när i ett större sammanhang förhållandet mellan kamrarna måhända kommer under diskussion, men knappast till sin lösning.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Strömberg: Herr Bergman gjorde gällande, att utskottet i en handvändning och på förslag av några antiparlamentariska grupper i riksdagen gått in för sänkning av rösträttsåldern. Jag måste säga, att herr Bergman dåligt följt med detta ärendes utveckling under sista tiden, om han kan säga, att det skett i en handvändning. Otaliga äro de gånger, som konstitutionsutskottet sysslat med detta problem, än på grund av socialdemokratiska motioner, än på

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

andra framställningar. Redan 1918 efter uppgörelsen i författningsfrågan gick socialdemokratiska partiet in för att icke låta sig nöja med den rösträttsålder, som då fastställdes. 27-årsgränsen var och förblev en orimlighet enligt vårt sätt att se, därför att den ju innebär i många fall, att en person ej kan utöva sin rösträtt vid landstings- och elektorsval förrän vid 31 års ålder. Detta var, som sagt, enligt vår mening oriktigt, och vi ha alltid inom konstitutionsutskottet, när denna fråga varit uppe, hävdadt, att det borde vara en angelägenhet även för de borgerliga partierna att tillmötesgå sin ungdom, så att den tidigare kunde få taga del i det offentliga livet. Vad som inträffat nu, är ingen som helst förändring hos det socialdemokratiska partiet, utan det består däri, att borgerliga grupper vaknat till insikt om riktigheten av vår ståndpunkt, och vi begagna tillfället att med stor tillfredsställelse inregistrera detta. Säkert är, att hade icke dessa motioner förelegat, så hade, såsom herr Reuterskiöld också riktigt framhöll, frågan kommit upp i form av ett initiativ från utskottets sida.

Jag kan för min del icke förstå herr Bergman och hans meningsfränder, när de motsätta sig ett sådant krav. Åtminstone vågar jag påstå, att det icke står i god relation till de stämningar inom deras eget läger, som göra sig gällande i denna fråga. Så sent som i går kväll såg jag i en tidning, som representerar folkpartiet, ett uttalande, vari det bl. a. framhölls, att »det kan icke längre vara någon allvarlig mening i att behålla den högre rösträttsåldern för landstingsmannavalen. Motiveringen att denna högre ålder skulle garantera första kammarens särart håller i praktiken icke längre, och ungdomen i våra dagar har berättigade anspråk på att icke utestängas från landstingsvalen. Vidare skulle sänkningen förenkla valen till första kammaren för de städer, som icke deltaga i landsting.» Denna tidning säger i fortsättningen i sin kritik, att »man måste vända sig mot de båda folkpartisterna herrar Bergman och Olsson i Mora, som gått emot motionen», och till sist säger tidningen: »Det är dålig demokrati att i ett fall som detta sätta sig på tvären.»

Denna uppfattning dela vi på vår sida, och jag tror, att även för herr Bergmans parti icke den dagen är långt borta, då det måste tillmötesgå den frisinnade ungdomen och låta den få deltaga i det politiska livet. Från socialdemokratiskt håll hälsa vi med tillfredsställelse, herr talman, att man nu tagit detta steg, som innebär ett tillmötesgående av våra krav. Jag har naturligtvis ingen anledning att tala å hela mitt partis vägnar, men jag uttalar den säkra förmodan, att sedan vi nu fått en gemensam rösträttsålder över hela linjen på 23 år och en gemensam valbarhetsålder över hela linjen på 25 år, någon ytterligare sänkning av rösträttsåldern icke skall bli aktuell på överskådlig tid.

Av dessa skäl, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Det kan synas eget att uppträda här, sedan den siste talaren sagt, att man nu fått igenom de föreslagna nya bestämmelserna. Detta uttalande verkar åtminstone som en profetia, och det förefaller då kanske farligt att uppträda för en, som skulle få sitt namn bland de oförstående, och, såsom vi nyss hörde, bli angiven som en demokratiens fiende. Jag skall dock be att få yttra något och jag kommer icke att bli alltför kortfattad.

Som utgångspunkt skall jag i likhet med den förste ärade talaren fastna något vid författningsreformen åren 1918—1921. Jag är, herr talman, medveten om att vid denna revision förelåg ett regeringsuttalande, som lämnades oemotsagt av författningsutskottet, och i det regeringsuttalandet utsades, att med de nya bestämmelser, som kunde komma till — man sade icke så säkert

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

då som nyss, att de hade kommit till redan, när man överlade om saken — var det icke fjärran, att man ånyo kunde få upptaga till övervägande andra normer för ett demokratiskt riksdagsskickets första kammare. Det hette då »andra normer». Men det förslag, som här föreligger, innehåller icke några »andra normer», utan det är en ändring för att borttaga en bestämmelse, som då kom med och som betraktades — bytesmedel som den var — som karaktärsskiljande kamrarna emellan. Denna bestämmelse är icke alls av någon ekonomisk art, utan den är av en fullt demokratisk, allmängiltig, allmänmänsklig natur. Den vilar på den princip, som i avseende på valbarheten skiljer de båda kamrarna, nämligen att det skall vara skillnad mellan äldre och yngre psyke. På den ena sidan är det den något mognare åldern med den därav följande större betänksamheten än på den andra sidan. Eller det är, som den förste talaren sade, skillnaden mellan den tillfälliga och den mera stadgade opinionen, man velat få fram härigenom. Denna, om jag så får säga, årens idé med avseende på skillnaden mellan kamrarna är än så länge utsträckt även till valmännen. Och då urvalmännen till första kammaren skola ha högre ålder än valmännen till andra kammaren, ligger däri en erinran om årens skillnad mellan dem, som skola sitta i kamrarna, en erinran, som en gång uttrycktes så, att överhuset, första kammaren, skall dämpa underhusets, andra kammarens, iver. Detta är inte mer antidemokratiskt än att det borde kunna underskrivas av envar, som ännu håller på att första kammaren skall existera. Och ännu så länge synes icke något större, mer betydande parti vilja ifrågasätta lämpligheten av tvåkammarrepresentationens bestånd. Och churu det ansågs ligga i sakens natur, när författningsrevisionen genomfördes, att reformen skulle medföra en reducering av det gamla motsatsförhållandet mellan kamrarna, har dock hittills kunnat förmärkas, att gällande sammansättningsgrunder för första kammaren i sina praktiska verkningar alltjämt giva denna kammare en viss särprägel, som sätter den i stånd att uppbära en aktiv roll i vår tvåkammarorganisation.

Men, herr talman, de moment, som kunna ge första kammaren en särprägel, äro icke så tunga, att de tåla vid att rubbas. Momenten äro — jag uppräknar alla, ty nyss nämndes endast ett par stycken — mindre ledamotsantal och i vissa fall större valkretsar, längre valperioder och successiv förnyelse, valbarhetens oberoende av bostadsband, indirekta val genom landsting och för vissa städer elektor, och till sist den högre åldersgränsen såväl i fråga om valrätt som valbarhet. En rubbning i momenten har redan skett, då valbarhetscensus togs bort. Då gjordes försök att till ersättning för valbarhetscensus skapa andra valbarhetskvalifikationer, som på ett mera ändamålsenligt sätt kunde medverka till att befästa karaktärsskillnaden mellan kamrarna. Men valbarhetscensus föll utan vederlag. Man kunde lika lätt ha tagit bort någon vilken som helst av de särskiljande momenten som nu åldersskillnaden. Men det är viktigt att behålla alla de särskiljande bestämmelser, som äro ägnade att, samlade och var för sig, åt första kammaren bevara dess särkaraktär. Bestämmelserna äro som sköra trådar. De äro dock icke, som konstitutionsutskottets ordförande sade, halmstrån, som man söker rädda sig vid. Nej, det är, som jag nyss sade, sköra trådar. Sammanvirade bilda de dock ett tågvirke, som kan hava bärkraft. Tag bort någon eller några av trådarna, och tågvirket förlorar denna sin bärkraft! Få vi bort den ena efter den andra av dessa sköra trådar, dessa särskiljande bestämmelser, äro vi snart inne i ett enkammarssystem, ty det finns väl ingen anledning att ha två kammare av precis samma tankeriktning. Skulle vi då kunna ha två stora överläggande församlingar av samma läggning, den ena med 230 och den andra med 150 ledamöter, med alldeles samma psyke? Det vore väl egendomligt. Nej, då vore väl det

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

enda rätta, att vi så att säga dekapiterade en del av oss och sammanförde de övriga i en enda kammare. — Jag sade, att till dessa sköra trådar hör nu denna bestämmelse om valmännens olika åldersgräns. Det är något väsentligt, icke, som ordföranden i konstitutionsutskottet sade, oväsentligt, ty varje liten tråd blir något stort i nätverket.

Nu säger konstitutionsutskottet i sitt utlåtande, att det inom alla partier numera finnes politiskt inresserade och verksamma ungdomsorganisationer, som skulle få medverka under eget ansvar även vid bildandet av de valkorporationer, som skola utse första kammaren. Ja, jag undrar, om det är så, att det har varit någon allmän opinion bland ungdomen, som fordrar detta, och om ungdomen icke känner, att den har ansvar därigenom, att den vid 23 års ålder får politisk vikt vid andrakammarvalen och har kommunal rösträtt. Jag har icke i min hemstad och ej heller i min enskilda, mycket politiskt betonade intressekrets funnit, att några tårar gjutits vid tillfällen, då andra medborgare vid elektorsvalet fått avge sina röster, över att de, som äro mellan 23 och 27 år, voro avstängda.

Det har också sagts, att denna bestämmelse ej betyder så mycket, och en liten statistik, som skulle visa detta, är bifogad konstitutionsutskottets utlåtande. Denna statistik kan dock åberopas lika väl för som emot 27-årsålderns betydelse vid val. Det gäller, i vilken omfattning man kan tänka sig — och för mig är det något väsentligt — att medlemmarna av ytterlighetspartierna, som icke ha den mognad och den betänksamhet, man får med åren, skulle proportionellt ökas, om 27-årsrösträtten sänktes till 23 år. Utskottets statistik visar nog, att till en början vid stadsfullmäktige- och elektorsvalen i Stockholm och Göteborg ytterlighetspartierna icke fingo in så många representanter vid elektorsvalen, där de väljande voro över 27 år, som vid stadsfullmäktigevalen i 23-årsåldern. Emellertid finns det också en senare statistik, som jag har i min hand, och som visar en approximativ fördelning av de röstande på partier efter ålder vid fullmäktigevalen år 1934 i vissa städer; och den statistiken visar, så vitt det gäller det, som för mig är av intresse, nämligen ytterlighetspartierna, att t. ex. beträffande nationalsocialisterna den äldre åldersgruppen uppgår till endast omkring hälften mot den yngre. Liknande, ehuru ej fullt så utpräglat, är förhållandet i fråga om kommunisterna och den socialistiska riktningen. Det är ett ganska stort antal städer — jag behöver ej beskriva närmare, hur beräkningen skett, när man skall uppgöra ett sådant jämförelsematerial — nämligen Stockholm, Göteborg, Malmö och Gävle samt elva andra städer, Eskilstuna, Oskarshamn, Borgholm, Visby, Karlskrona, Lund, Borås, Karlstad, Örebro, Västerås och Sundsvall, vilkas valstatistik har kunnat underkastas en sådan granskning, varigenom det av mig angivna resultatet har ådagalagts, och det är just detta resultat, som gör, att jag anser, att det är lämpligt att låta vederbörande vänta, tills kanske ytterlighetsmomenten i tankarna kunna ha gått bort.

Det sagda innebär icke, att jag avser att hindra ungdomen att intressera sig för politik, utan jag vill säga, att liksom ungdomen får civilrättsligt så småningom från fyllda 16 år växa upp till full myndighet, vid 21 års ålder, är det rimligt att på det område det nu gäller sätta olika åldersgränser, först 23 år, sedan 27 år och till sist 35-årsåldern för valbarhet till första kammaren.

Sedan har det talats något litet om att avskaffandet av elektorsinstitutionen skulle innebära, att man uppnådde en väsentlig förenkling av valen. Då får jag såsom valförrättare sedan många år säga, att det vållar oändligt litet besvär med två urnor vid sidan om varandra, när såsom i städerna i allmänhet är fallet, det fungerar särskilda valförrättare, som varit med länge, med bistånd av kommunalt intresserade, som sitta i valnämnden. Omröstningen går då mycket fort, liksom räkningen sedermera.

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

Ja, jag frågar: kunna vi nu icke vänta med denna ändring, tills förstakammarproblemet kommer upp i ett större sammanhang? För tio år sedan satt en kommitté för utredning av frågan om ändrade grunder för val och valbarhet till första kammaren. Jag var en av dem, som sutto i denna kommitté. Kommittén dryftade ingående olika förslag, såsom om intresserepresentation, om uppställande av valbarhetskategorier, om kooptationsinstitutet, om valkretsarnas utvidgning. Kommittén ansåg emellertid, att man borde ytterligare avvakta utvecklingens resultat, innan någon omfattande reformering kunde förordas. Då undrar jag: böra vi icke vänta även med de särskilda smärre reformerna tills det övriga kan mogna? Det behöver icke vara så, som det nyss sades, att vi bara skola tänka på nuet och att det annars icke blir någon reform vare sig i våra barns eller barnbarns tid. Det är här icke fråga om någon bristande förståelse för tidens krav. Det sades nyss, att vi få lov att följa med tiden och icke dröja med reformer tills det är för sent. Men jag vill i stället säga, att vi få icke nu komma med någon sådan reform, att det sedan blir för sent att ändra tillbaka.

Jag har, herr talman, ej kunnat finna, att de nu föreslagna bestämmelserna äro lämpliga. Jag har också ansett, att man såsom nyss sades, icke bör ändra grundlag annat än om det är absolut nödigt och nyttigt, och då jag icke finner, att så är förhållandet nu, ber jag få yrka bifall till den av herr Stendahl m. fl. avgivna reservationen.

Herr Nerman: I motsats till den föregående talaren finner jag det både intressant och glädjande, att regeringspartierna i och med utskottsmajoritetens uttalande äntligen har velat i vissa fall rubba på rösträttsåldern nedåt. Det visar en lofvärd känslighet för tidens vindar och en lofvärd lyhördhet för kraven från den ungdom, som ju nyligen har spelat en viss roll ute i världen, både i det stora kriget och i de andra stora omvälvande händelserna, och därmed visat, att den inte i längden låter sig exploateras och sedan luras.

Att högern är lomhörd, förvånar inte. Det bekräftar den gamla goda regeln, att den gudarna vill förgöra, slå de, i detta fall både med blindhet och dövhet. Att de folkfrisinna äro lika omöjliga, är däremot mera förvånande. De ha eljest, inte minst i nykterhetsrörelsen, en utmärkt ungdom, som är väl förtjänt att få sin hela och fulla rätt. När man från det hållet är mån om att upprätthålla skillnaden mellan första och andra kammaren, är det förresten ett litet paradoxalt faktum, att de folkfrisinna ensamma av alla grupper i riksdagen ha sina gubbar i andra kammaren och sina ungdomar i första kammaren. Min partikamrat Henriksson, som är motionär i denna fråga, har räknat ut, att medelåldern för hela första kammaren är 63.2 år och för andra kammaren 59.8. Samma åldersskillnad på 3—5 år går igenom alla partier. Medelåldern för högern i andra kammaren är 56.3, i första kammaren 61.7, för bondeförbundet i andra kammaren 54.3, i första kammaren 57.5, för socialdemokraterna i andra kammaren 53.9, i första kammaren 58.4 och för socialisterna 45.5 resp. 50.0 — alltså ungefär samma åldersskillnad över hela linjen. Enbart de folkfrisinna visa raka motsatsen: i andra kammaren 63.2 år och i första kammaren 59.6, alltså något ungdomligare och friskare frisinne i gubbhuset. Åldersskillnaden är ju emellertid inte i någotdera fallet imponerande eller avgörande. I det hela tror jag vi äro lika unga eller lika gubbiga i första och i andra kammaren.

Att man nu från regeringspartierna går att genomföra en liten föryngring av rösträtten är alltså gott. Men man får aldrig vara riktigt glad här i världen. Fast utskottet medger, att det i praktiken inte skulle medföra någon egentlig förändring av riksdagens typ, vill man inte genomföra rösträttsålderns sän-

Om sänkning av rösträttsåldern. (Forts.)

kande till den vanliga medborgarmyndighetens ålder, 21 år, som vi ändå ha haft en gång i tiden. Vi måtte ha varit mera mogna då. Det ser alltså nästan ut, som om det vore av någon sorts princip, av en sorts idealitet, man måste ko-handla.

Jag finner det också motbjudande, att man höjer valbarhetsåldern till andra kammaren till 25 år. Ingenting motiverar den höjningen. På samma sätt kan jag inte underlåta att instämma i de folkfrisinnades synpunkter, att man borde ha kunnat — vid ett föregående tillfälle — skapa större rättvisa också i fråga om mandatfördelningen. Den saken hänger ihop med denna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag med två ändringar: dels att man för in åldern 21 år i § 16, enligt motion nr 3 i andra kammaren och dels, att den nuvarande valbarhetsåldern i § 19 bibehålles.

Beträffande det av herr Nerman sålunda framställda yrkandet förklarade herr *förste vice talmannen* sig finna detsamma på grund av dess summariska avfattning vara alltför oklart till sin innebörd för att kunna göras till föremål för proposition såsom förslag till ändrad lydelse i vissa delar av riksdagsordningen.

Efter det överläggningen förklarats slutad, gjorde herr förste vice talmannen, jämlikt återstående, därunder förekomna yrkanden, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle besluta, att de i ämnet väckta motionerna icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Bergman* och herr *Björkman, Gustaf Adolf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren, att de i ämnet väckta motionerna icke skola till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Björkman, Gustaf Adolf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 42.

Därjämte utvisade omröstningsapparaten, att 9 ledamöter tillkännagivit sig avstå från att rösta, och att 34 ledamöter varit frånvarande.

Ang. riks-
banksled-
ningens orga-
nisation.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckt motion angående en förstärkning av fullmäktige i riksbanken m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 456, av herr *Leffler*, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till förändringar i regeringsformen § 72 och därtill hörande författningar, åsyftande dels en förstärkning av fullmäktige i riksbanken genom representation för näringslivet i huvudsak efter de riktlinjer, som uppdragits av 1917 års bankkommitté och förordats av arbetslöshetsutredningen, dels att möjliggöra, att till förste deputerad skulle kunna utses person även utom bankofullmäktige, samt att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring i § 16 mom. 1 andra stycket i reglementet för Sveriges riksbank, att fullmäktige skulle vara berättigade att utse de två andre deputerade inom eller utom sig.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion och med hänsyn till vad bankofullmäktige anfört ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och med i utlåtandet gjorda förbehåll förutsättningslös utredning av frågan om riksbanksledningens organisation samt om framläggande för riksdagen av de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Fredrik Ström*, *Andersson* i Igelboda och *Vougt*, som på anförda skäl hemställt om avslag å utskottets hemställan och den i ämnet väckta motionen;

2) av herr *Sandegård*, som yrkat avslag såväl å motionen II:456 som å utskottets skrivelseförslag.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Det klagas ganska mycket på onödiga och kostsamma utredningar, vanligen med orätt, men i vissa fall med rätta. Enligt mitt förmenande är den nu föreslagna utredningen onödig och åsamlar kostnader i onödan. Först och främst vet man inte vad det är, som motionären egentligen syftar till. Syftet är ganska oklart. Det heter, att det är dels »en förstärkning av fullmäktige i riksbanken genom representation för näringslivet i huvudsak efter de riktlinjer, som uppdragits av 1917 års bankkommitté». Det är det första, men det säger ju inte mycket. Redan nu är näringslivet enligt mitt förmenande företrätt på ett synnerligen allsidigt sätt, och det kan väl icke vara meningen, att näringslivet i form av någon intresserepresentation skall vara företrätt på ett särskilt sätt genom speciella representanter. Det har i varje fall, såvitt jag förstår, riksdagen tidigare icke velat vara med på. Näringslivet är ju inte bara bankledare, storindustriella ledare och national-ekonomer, utan dit hör ju också jordbruket, hantverket, handeln, dit höra även de anställda och arbetarmassorna inom dessa stora områden av näringslivet. Det måste därför vara en synnerligen allsidig representation och icke en representation, som hänför sig allenast till några specialister. Jag kan sålunda icke vara med om att, när det gäller en så utomordentligt viktig institution som detta riksdagens verk, lämna en gammal, beprövad och erkänt fördelaktig väg för att slå in på äventyrligheter, då man inte vet, vad därur till slut kan framgå.

Den andra punkten i motionens yrkande formuleras så, att det gäller att genom ändringar i regeringsformen och riksbankens sammansättning »möjliggöra, att till förste deputerad må kunna utses person även utom bankofullmäktige, samt att riksdagen måtte vidtaga sådan ändring i § 16 mom. 1 andra stycket i reglementet för Sveriges riksbank, att fullmäktige skola vara be-

Ang. riksbanksledningens organisation. (Forts.)

rättigade att utse de två andre deputerade inom eller utom sig». Gå vi här till handlingarna, finna vi, att bankofullmäktige, som haft att yttra sig, inbördes ha varit mycket oense. De ha varit delade på två ungefär lika starka sidor, och den sidan, som har segrat, har gått emot motionären i det väsentliga. När det inom själva fullmäktige råder en så delad mening, synes mig detta tyda på, att tiden icke kan vara mogen för en utredning. Det bör åtminstone vara så, att man kan få klarhet, varthän man egentligen syftar, efter den erfarenhet man inom banken själv har vunnit.

Det finnes sålunda enligt min mening icke något skäl att minska riksdagens eget inflytande i sitt eget verk. Och detta är just vad utskottet understryker med all kraft och styrka. Utskottet gör i själva verket rent bord med både motionärens motivering och med åtskilligt av det, som framhålles i de handlingar, som komma från banken. Det kan icke bli mycket resultat av en utredning, där riksdagen binder så starkt som den gör, och detta med rätta, ty det skulle väl vara orimligt, om riksdagen skulle lämna ifrån sig sitt nuvarande inflytande över riksbanken, vilket varit till ofantlig nytta. Om däremot dessa bestämmelser uppluckrades på något sätt, skulle det kunna leda till mycket stora olyckor. Men när då riksdagen binder utredningen på det sätt, som här är tänkt, måste man fråga sig, vad hela utredningen skall tjäna till, om det överhuvud taget är någon idé med en sådan utredning? Jag kan icke finna annat än att reservanterna ha rätt, när de säga, att det ej förebragts tillräckligt starka skäl för en sådan utredning, att de anförda motiven ha blivit underkända av utskottet och att det hela därför bör vila. Det kan då icke vara rimligt att nu gå till denna utredning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid ärendet fogade reservationen.

Häri instämde herr *Hamrin*.

Under herr Fredrik Ströms anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Konstitutionsutskottet är i denna fråga endast förmedlare av åsikter, som gjort sig gällande inom bankoutskottet. Frågan är väsentligen en fråga, som berör bankoutskottets verksamhet, men formellt ligger den under konstitutionsutskottet. Konstitutionsutskottet har därför begagnat sig av den förut brukade utvägen att utom protokollet inbjuda bankoutskottet till att utse deputerade till lika antal som konstitutionsutskottet, och sex deputerade från vardera utskottet ha sedermera — också utom protokollet — sammanträtt för att under hand diskutera frågan. Resultatet av dessa överläggningar sammanfattades vid sammankomsten, och resultatet av detta sammanträffande föreligger i stort sett i det här förevarande konstitutionsutskottsbetänkandet.

Konstitutionsutskottets förord för utredningen är ju icke alltför entusiastiskt, men då från bankofullmäktige och bankoutskottet — om också utan någon större entusiasm eller någon större tro från alla ledamöternas sida på resultatet av en utredning — en utredning dock begärts, har konstitutionsutskottet funnit sig böra för riksdagen framlägga ett förslag till sådan utredning, med de förbehåll, som ur konstitutionell synpunkt ovillkorligen måste göras.

Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wohlin: Herr talman! Då man följt vår högsta finansledning under de gångna åren, har man nog litet var slagits av känslan att en för ären-

Ang. riksbanksledningens organisation. (Forts.)

denas lyckliga behandling icke alltid önskvärd dualism och understundom intresse motsättning varit rådande mellan de olika instanser, som ha denna högsta finansledning om hand. Sveriges finansminister har sina konstitutionellt givna befogenheter, Sveriges riksbank har sina noggrant fixerade uppgifter, och riksgäldsfullmäktige äro en institution, som likaledes har sitt avgränsade men bestämda verksamhetsfält. Det har under många år varit en allmän känsla i vidsträckt kretsar, att dessa tre högsta instanser för den svenska finansförvaltningen — alltså chefen för finansdepartementet, riksbanken och riksgäldskontoret — ur synpunkten av ärendenas enhetliga behandling icke alltid och vid alla tillfällen visat sig kunna på ett så friktionsfritt sätt samarbeta och träffa för landets finanser och ekonomi så lyckliga avgöranden, som önskvärt hade varit. Nu är det givet, att en ändring i dessa förhållanden är mycket svår att uppnå, och det torde vara utsiktslöst att vid detta tillfälle mer än allenast i största allmänhet beröra de problem, som vi här ha framför oss. Jag erinrar om att i andra länder, med ännu mera maktpåkrävande uppgifter för den högsta finansledningen, förhållandena äro gestaltade på ett väsentligt annorlunda sätt, med den påföljden, att samarbetet mellan regeringen och närmast finansministern å ena sidan samt centralbanken å den andra är betydligt intimare och för vederbörande lands hela finansförvaltning lyckligare än vad fallet är i Sverige med den anordning, som här består sedan långa tider tillbaka.

Jag vill med dessa ord endast fästa uppmärksamheten på att här finnes ett framtida problem, som de svenska statsmakterna förr eller senare måste gå närmare till roten av, även om det, som jag nyss anförde, för närvarande torde vara utsiktslöst att här ifrågasätta några större förändringar. I det nu föreliggande konstitutionsutskottsbetänkandet har man tagit upp endast en mindre detalj av det större problemet och ifrågasatt en utredning rörande vissa reformer inom riksbanken med bibehållande av den konstitutionella ställning, som Kungl. Maj:t och riksbanken intaga till varandra, och, förmodar jag, även med bibehållande av den ställning, som riksbanken och riksgäldskontoret intaga till varandra. Jag finner för min del, att det är en rätt så blygsam detalj av det stora problemet, som här är väckt på tal. När nu likväl denna detalj kommit under diskussion och förts fram här i riksdagen, finner jag det vara en ganska svag argumentation från herr Fredrik Ströms sida att motsätta sig en utredning av den natur, som här är föreslagen. Det är väl ändå givet, att goda reformer i våra dagar krävas i olika förvaltningsgrenar av statlig och annan allmän natur liksom i det enskilda livet, och varför skulle just Sveriges riksbank anses vara så beskaffad, att några dylika reformer där äro uteslutna? Kan man likaledes anse, att det är ett initiativ, som bör utgå från denna institution själv, då man ju vet, hur svårt varje institution har att reformera sig själv och hur behövt det oftast är, att erforderliga initiativ tagas från annat håll? När nu riksdagens bankoutskott, såsom konstitutionsutskottets ärade ordförande upplyst om, är medvetet om att här en del saker skulle kunna ordnas på ett bättre sätt än för närvarande, förefaller det mig egendomligt, om riksdagens kamrar i strid med bankoutskottets uppfattning skulle motsätta sig en undersökning av den begränsade natur, varom här är fråga. Alltid är det väl ett och annat — utan att jag närmare går in på förhållandena — som kan behöva rättas till och göras bättre i en stor institution som den nu ifrågavarande, och ingen olägenhet kan väl uppstå av att man underkastar en sådan institutions arbetsformer en granskning i en tid, då de finansiella och penningpolitiska frågorna äro så komplicerade och tillspetsade som för närvarande är fallet. Jag hade alltid föreställt mig, att herr Fredrik Ström var en person med ett visst sinne för

Ang. riksbanksledningens organisation. (Forts.)

byråkratiens olägenheter i såväl statsförvaltningen som eljest, men jag finner den ståndpunkt, som han i sitt anförande intog, vara en av de mest byråkratiska, som man gärna kan intaga i en allmän fråga, och jag tror, att det icke är till lycka för utvecklingen, om en dylik syn på tingen får göra sig gällande och vinna gehör.

Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Den förste ärade talaren sade, att han ville uttala en varning för att på något sätt rubba grunden för en så utomordentligt beprövad institution som riksbanken. Men här är ju icke fråga om att fatta något beslut, utan det är endast fråga om en utredning. Det ligger ju så många uppgifter på riksbanken, att det skulle vara av vikt att utreda frågor, som kunna möjliggöra ett stärkande av bankledningens ställning. Och däremot borde väl ej heller den ärade talaren ha något att erinra.

Anledningen till att jag nu begärt ordet är emellertid, att jag hade särskilt intresse för en vårt utlåtande närgränsande motion, som avgavs vid riksdagen 1932 och som gick ut på, att man skulle försöka få fram bestämmelser om att fullmäktige i riksbanken skulle vara väl förtrogna med näringslivets förhållanden eller med nationalekonomiska och finansiella frågor. Att få detta fastslaget kunde ju icke vara annat än till gagn. Där var det fråga om att det skulle gälla alla fullmäktige, men det kan väl ej anses för mycket, att detta krav på förstärkt kompetens, som fullmäktige själva ha begärt, åtminstone skall få gälla som ett minimum för de deputerade. Spörsmålet i denna motion bör nu kunna få omprövning.

Fullmäktige ha ju i nu föreliggande ärende icke varit eniga, särskilt icke i fråga om vad de önskat som utredningens resultat, men i varje händelse — och det tillät jag mig säga i utskottet, när vi behandlade frågan — är det lyckligt, om man kan få dessa frågor behandlade i en utredning. Man får bort ett irritationsmoment under tiden, och så kan det komma fram lämpliga och möjliga förslag. Det är, som sagts i utlåtandet, icke fråga om att man på något sätt skall rubba riksdagens ställning såsom principal för riksbanken.

Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Jag vill endast till herr Wohlin säga, att det är visst icke några byråkratiska skäl, som förestavat min hållning, utan det är uteslutande omsorg om riksdagens orubbliga makt över riksbanken, och jag vill icke i allra minsta avseende åt något håll vara med om att minska på denna makt. Trots att alla de garantier utskottet omgärdat denna utredning med äro, jag medger det, så stora, att jag förväntar, att ingen utredningskommitté i världen skall kunna hoppa över dessa stängsel, är jag ändå misstänksam, ty jag har börjat finna, att man vet vad man har, men man vet aldrig vad man får. Det är nämligen så många besynnerligheter, som komma fram ur utredningar nu för tiden, att man börjar bli konservativ och hålla på det bestående, även om man eljest är mycket radikal till sin allmänna läggning.

Jag skall icke begära votering. Jag skall nöja mig med att framhålla vad jag har anfört och hoppas, att utredningskommittén måtte taga årtionden på sig för att fullfölja sitt arbete, om det nu blir så, att andra kammaren kommer att gå med på att det skall tillsättas en sådan kommitté, vilket jag hoppas, att andra kammaren inte kommer att göra.

Ang. riksbanksledningens organisation. (Forts.)

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Det är ju en gammal historia de där strävandena att minska riksdagens makt över riksbanken och ge banken en mera byråkratisk styrelse. Det är således bara ett försök att förvända synen på frågan, då man såsom Wohlin förmenar, att vakthållningen över riksdagens rätt över riksbanken skulle betyda en byråkratisk inställning.

Jag är överhuvud taget själv tveksam, herr talman, i de här frågorna. Ty jag tror det alltid blir vanskligt både för regeringen, riksbanken och riksdagen att utan vank bemästra dessa invecklade angelägenheter. Därför kommer jag i dag att rösta »avstår».

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 31, med förslag till ändrad lydelse av § 8 i reglementariska föreskrifter för riksdagen, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

*Ang. formen
för avväga-
bringande av
beslut om in-
förande av
monopol.*

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner med förslag till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 228 i första kammaren av herr *Bagge* m. fl. och nr 515 i andra kammaren av herr *Anderson* i Norrköping m. fl. hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del som vilande grundlagsändring antaga följande ändrade lydelse av § 60 regeringsformen:

§ 60. Till beviljningar räknas tull- och accismedlen, postmedlen, chartae-sigillataeavgiften, husbehovsbrännerimedlen samt vad varje riksdag dessutom särskilt såsom beviljning sig åtager. Ej må några allmänna avgifter, av vad namn och beskaffenhet som helst, utan riksdagens samtycke kunna förhöjas, tullen å inkommande och utgående spannmål allena undantagen. Statliga monopolier må ej inrättas utom de, som avse sprit, vin och tobak, ej heller eljest, för att bereda staten inkomster, någon näringsgren av staten omhändertagas eller ställas under dess ledning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling ville antaga följande

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 60 regeringsformen.

§ 60.

*(Nuvarande lydelse.)**(Föreslagen lydelse.)*

Till beviljningar räknas tull- och accismedlen, postmedlen, chartae-sigillataeavgiften, husbehovsbrännerimed-

Till beviljningar räknas tull- och accismedlen, postmedlen, chartae-sigillataeavgiften, husbehovsbrännerimed-

Ang. formen för åvägabringande av beslut om införande av monopol.
(Forts.)

(Nuvarande lydelse.)

len samt vad varje riksdag dessutom särskilt såsom bevilning sig åtager. Ej må några allmänna avgifter, av vad namn och beskaffenhet som helst, utan riksdagens samtycke kunna förhöjas, tullen å inkommande och utgående spannmål allena undantagen. Ej heller må *Konungen* statens inkomster *förpakta* eller, till vinning för *sig och* kronan eller enskilda personer och korporationer, några monopolier *fastställa*.

(Föreslagen lydelse.)

len samt vad varje riksdag dessutom särskilt såsom bevilning sig åtager. Ej må några allmänna avgifter, av vad namn och beskaffenhet som helst, utan riksdagens samtycke kunna förhöjas. tullen å inkommande och utgående spannmål allena undantagen. Ej heller må statens inkomster *förpaktas* eller, till vinning för kronan eller enskilda personer och korporationer, några monopolier *fastställas utan genom lag stiftad av Konung och riksdag samfällt i den ordning § 87 stadgar*.

I en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Stendahl, Carl Lindmark, Rydberg, Rahmn, Lindskog, Ossbahr* och *Nilsson* i Karlstad av angivna orsaker tillstyrkt, att riksdagen såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling skulle antaga följande förslag till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen: »Till bevilningar — — — allena undantagen. Ej heller må statens inkomster förpaktas eller, till vinning för kronan eller enskilda personer eller korporationer, några nya monopolier fastställas i annan ordning än som för ändring av grundlag stadgas.»

Herr Bagge: Herr talman! Utskottsmajoriteten uttalar i sin motivering i ifrågavarande utskottsutlåtande, att frågor om statsmonopol äro av den vikt och betydelse både för landets hushållning och för det enskilda näringslivet, att avgörandet bör ske under betryggande former. Jag kan alltså till en början konstatera det glädjande i att enighet inom utskottet har vunnits om den princip, som vår motion har gått ut på, nämligen kravet på nödvändigheten att genom en ändring i § 60 regeringsformen åstadkomma ett ökat skydd mot förhastade beslut om inrättande av nya statsmonopol av den art, varmed regeringen på senaste tiden i så hög grad har oroat det svenska folket.

I motionen ha vi angivit vår allmänna ställning till denna form av statsmonopolism, och jag skall inte närmare gå in på den saken i dag. Den har ju också varit mycket debatterad i den offentliga diskussionen. Jag skall bara framhålla, att en rad av nya statsmonopol måste komma att innebära en väsentlig förändring av vårt samhälles struktur, och dessutom att regeringens ställning innebär ett ständigt hot mot yrkesutövare och arbetare inom olika näringar, vilkas förstatligande skulle kunna synas lukrativt ur de fiskaliska intressenas synpunkt. Ingen vet, vilken näring som närmast kan bli hotad på detta sätt.

Det förefaller under sådana förhållanden något egendomligt, dels på grund av vad som faktiskt har förevarit och dels på grund av utskottets principiella ställning, att man icke har velat vara med om att försöka åstadkomma det skydd mot monopolismen, som motionärerna och reservanterna ha föreslagit. Åtminstone tycker jag, att det är bra egendomligt, när det gäller ett parti som folkpartiet, vilket ju i den offentliga diskussionen har särskilt vänt sig mot monopolplanerna, nu, när det verkligen kunde medverka till att omsätta sina principer i handling, i stället har gått på ett förslag, vars effektivitet som monopolhinder ju kännetecknas därav, att regeringspartiet, socialdemokraterna,

Ang. formen för åvägabringande av beslut om införande av monopol.
(Forts.)

har funnit det lämpligt med en litet försenad men i alla fall taktfast upp-
marsch till skydd för detta resultat.

När man ser litet närmare på utskottets förslag och jämför det med höger-
reservanternas, förstår man också mycket väl socialdemokraternas ställning
härvidlag. Utskottsmajoritetens förslag innebär nämligen endast att ändra
§ 60 i regeringsformen på det sättet, att ifrågavarande monopol skulle få fast-
ställas genom lag i stället för i bevillningsform, som hittills ju faktiskt har
skett. Hur de nuvarande grundlagsbestämmelserna skola tolkas, är någonting
varom ju delade meningar ha rätt bland de statsrättslärdade. Det kan ju sägas,
att detta förslag är ett steg i rätt riktning, men det är då ett mycket litet steg:
det är närmast ett tuppffjät och knappast det, åt det rätta hållet. Villkoret om
kamrarnas samstämmiga beslut är då sannerligen inte någon kraftigare garanti
gentemot förhastade beslut, i synnerhet med det moderna partiväsendet, sådant
som det gör sig gällande i kamrarna, och kanske också, om jag får säga det —
att döma av den behandling ett av de föregående ärendena i dag har fått —
med riksdagens nuvarande sammansättning i de båda kamrarna. Det gäller
ju här i alla fall en ombildning av samhället steg för steg, det gäller en massa
människors näringsfång, som inte kan återställas, om man senare skulle finna
ätgårderna förhastad eller olämplig i något avseende. Ett monopolbeslut med-
för ju så stora rubbningar, att ett återställande överhuvud taget knappast låter
tänka sig. På det sättet skilja sig dessa monopolfrågor från de flesta andra
ändringar i rättsförhållandena, som ske genom allmän lagstiftning, och detta
motiverar en annan konstitutionell behandling av monopolfrågorna.

Nu säger utskottets majoritet — och man trycker mycket starkt på den sa-
ken — att med det förslag, som man har kommit med, skulle man få lagrådets
prövning, innan ett monopolärende avgöres. En sådan prövning av lagrådet
är givetvis värdefull, men lagrådets prövning hittills har inte visat sig vara
någon garanti, när det har gällt så politiskt betonade frågor som dessa fak-
tiskt äro. Vanligen är det ju så, att lagrådet är ytterst försiktigt att gå in på
ett bedömande i sak av ett föreliggande ärende. Gör lagrådet detta, så
nöjer det sig vanligen med att undersöka, om det angivna syftet verkligen upp-
nås med det föreliggande förslaget eller ej. Det finns sålunda som sagt gan-
ska liten garanti för att lagrådets yttrande här skulle bli av någon väsentlig
inverkan på gången av ett ärende, som är i så hög grad politiskt betonat som
dessa eventuella monopolbeslut.

Utskottsmajoritetens förslag har därför, såvitt jag kan se, knappast något
annat värde än som en principförklaring, att de nuvarande formerna för mo-
nopolbeslut äro olämpliga. Man frågar sig då: Hur har utskottet och särskilt
de andra borgerliga partiernas representanter inom utskottet kunnat komma
till ett sådant resultat? Det åtminstone formella skäl, som förebragts för att
man skall nöja sig med denna otillfredsställande utväg, är, att utskotts-
majoriteten menar, att högerreservanternas förslag skulle vara, som det heter
i utskottets utlåtande, »både praktiskt och teoretiskt ogörligt».

Högerreservanternas förslag, som i sak för övrigt helt överensstämmer med
motionärernas, går ut på att vinstmonopol inte få fastställas i annan ordning
än som för ändring av grundlag stadgas. Det skulle således krävas två riks-
dagars beslut med mellanliggande allmänna val till andra kammaren. För
övrigt är reservanternas förslag — och det vill jag stryka under — ordagrant
lika med majoritetens. Detta förslag beträffande formen för beslutets fat-
tande innebär uppenbarligen en så stark garanti emot förhastade beslut, som
överhuvud taget är möjlig med vårt statsskick. Vi kunna ju inte komma
längre än att vädja till folket i val såsom den högsta instansen för att på det

Ang. formen för åvägbringande av beslut om införande av monopol.

(Forts.)

sättet få avgjort, huruvida en sak skall genomföras eller inte. Det är det, som reservationen går ut på. Det är således ett förslag, som är i djupaste mening demokratiskt: det innebär en vädjan till folket i val, när det gäller frågor, som enligt vår mening äro av en så avgörande betydelse både för den enskilde och för samhället som dessa.

Vad är det nu, som skulle vara »praktiskt och teoretiskt ogörligt» i ett sådant förslag? Mig veterligen har utskottet härvid huvudsakligen litat till sin ordförande, vilkens promemoria alla nu kunna läsa i det föreliggande trycket. Jag har den allra största aktning för herr Reuterskiölds erfarenhet, kunskap och skicklighet, men jag vill ändå draga i tvivelsmål, om herr Reuterskiölds nyaste uttalande i monopolfrågan kan betraktas såsom det förlösande och sista ordet, i synnerhet som ju majoritetens män tidigare alltid notoriskt ha desavuerat hans grundlagstolkning i den här frågan. För min del hyser jag den fullaste respekt för varje argumentering, den må vara äldre eller mera *up to date*, men det skulle onekligen ha varit av ett stort intresse att få veta även andra statsrättsexperters uppfattning i denna sak. Den ende, som offentligt har yttrat sig i denna fråga, professor Georg Andrén i Göteborg, har lika bestämt tagit till orda för en grundlagsreglering i anslutning till högerförslaget som professor Reuterskiöld har tagit ställning *emot*. Det förefaller nästan, om jag får säga det, som om herr Reuterskiöld bland de statsrättslärdade hade inom utskottet fått ett monopol vid behandlingen av denna fråga och, att döma av utskottets ställningstagande, dessutom ett monopol utan garanti mot förhastade beslut i saken.

Det första skälet emot reservanternas förslag, som anföres, är att det inte skulle kunna ges »någon varaktigt bindande definition på det monopolbegrepp, varom här blir fråga». Svårigheter föreligga otvivelaktigt beträffande en sådan definition, det skall jag inte alls förneka. Men som jag nyss har sagt, är reservationen, utom i fråga om sättet för beslutets fattande, *identiskt lika med utskottsmajoritetens förslag*. De bekymmer, som sålunda kunna föreligga i fråga om dessa definitionssvårigheter, föreligga precis på samma sätt beträffande utskottsforlaget som i fråga om reservationen. Vare sig det är fråga om en riksdags eller två riksdagars beslut, så måste ju paragrafen i dess eventuella nya skick tolkas och tillämpas, och samma bekymmer uppstå ju då. För övrigt är nog de här definitionssvårigheternas betydelse bra överdriven. Vår regeringsform är ju, som vi mer än väl veta, full av bestämmelser, som ge rum för olika utläggningar och tolkningar i alla möjliga avseenden, och svårigheterna bli inte större i denna punkt än eljest, om man går ut ifrån att blivande riksdagsmajoriteter handla i en *emot* grundlagen lojal anda. Brister den förut-sättningen, och riksdagsmajoriteten således inte vill handla i en anda, som är lojal mot grundlagen, ja, då är grundlagens bud i dessa som i andra fall fullständigt betydelselöst, och det ha vi ju tyvärr haft exempel på i vår nyaste historia, såsom jag tror, att professor Reuterskiöld antydde i en föregående debatt i dag. Om vinstmonopolet och svårigheterna att definiera det gäller väl ungefär detsamma, som har sagts om elefanten; det är inte så lätt att definiera elefantens begrepp, men möter man en elefant, så nog känner man igen djuret i alla fall. Träffa vi på exempelvis herr Wigforss' monopol, känna vi nog igen dem, och jag tror inte att det blir några så särskilt stora svårigheter med den saken.

En annan invändning är den, att reservanternas förslag skulle »omöjliggöra tillräckligt skyndsamma beslut när sådana möjligen skulle i vissa särskilda lägen bli nödvändiga», som det heter i utlåtandet. Härvidlag är att märka, att reservanternas förslag ju endast avser vinstmonopol, således monopol som upp-

Ang. formen för åvägabringande av beslut om införande av monopol.
(Forts.)

rättas i fiskaliskt syfte, finansmonopol, och att det sålunda också enligt deras förslag är möjligt att utan att använda formerna för grundlagsändring införa sådana monopol, som under krigstider eller på grund av förhållanden utomlands, eller vad det nu kan vara, skulle kunna bli nödvändiga för t. ex. folkförsörjningssyften, ty där har man ju inte ett vinstsyfte. Skulle ytterligare i något alldeles speciellt fall ett vinstmonopol skyndsamt vara av nöden, så står ju alltid utvägen kvar med en upplösning av andra kammaren. Men man får väl ändå säga — jag skyndar mig att påpeka det — att detta endast är en teoretisk spekulation, ty det är väl ändå svårt att föreställa sig, att våra statsfinanser under normala tider plötsligen skulle bli så urusla, att enda räddningen skulle ligga i ett monopol, hux flux, och att man inte ens skulle kunna få någon tid på sig att lagstifta. Så illa skola vi väl inte tänka, att det skulle gå, hur kritiska vi i vissa avseenden än kunna vara gentemot våra finansledningar. Jag kan därför inte inse, att en skärpning av grundlagsparagrafen i enlighet med vårt förslag skulle, som utskottet har uttryckt det, »omöjliggöra tillräckligt skyndsamma beslut».

Det föreligger en hel del missförstånd i herr Reuterskiölds promemoria, som ju rör sig om motionen, men jag skall inte taga upp tiden med dem, då det inte har så stort intresse att bemöta dem — i synnerhet nu när reservationen har formellt bragts i överensstämmelse med majoritetens förslag och något utrymme för dylika missförstånd sålunda inte längre kan föreligga.

Jag vill emellertid i detta sammanhang poängtera, att den omständigheten, att vår framställning bara har berört av staten instiftade monopol, inte får tagas till intäkt för ett påstående att vi inte skulle ha ögonen öppna för enskilda monopols farlighet ur allmän och medborgerlig synpunkt. Det är nämligen uppenbart, att frågan om åtgärder för att hindra enskilda monopol att exploatera folkhushållet inte kan lösas *på samma sätt*, som här har föreslagits i fråga om de statliga finansmonopolen. Det är ur många synpunkter ett helt annat problem, som måste bli föremål för andra och för varje särskilt fall lämpade statsåtgärder, om det gäller att få rättelser till stånd.

När man läser utlåtandet, kan man alltså inte undgå att bli förvånad över uttalandet, att utskottets förslag skulle i jämförelse med högerreservationen erbjuda både lämpligare och i sak bättre skydd mot förhastade beslut i fråga om vinstmonopol. En granskning av förslagen ger ju, såvitt jag kan förstå, tydligen och uppenbarligen vid handen, att så inte är fallet, liksom också, att de skäl, som utskottsmajoriteten har anfört emot det verkliga skydd mot ifrågavarande monopolism, som reservationen innehåller, sakna bärkraft. Vad som har inträffat är, att man inom partier, där man i den offentliga diskussionen kraftigt har framhållit dylikt monopols fördärlighet ur näringslivets och den medborgerliga trygghetens synpunkt, av någon anledning, som jag inte skall spekulera över men som jag måste djupt beklaga, har försummat detta tillfälle att i handling omsätta sina meningar. Inom det socialdemokratiska partiet, där man hyllar en alldeles motsatt åskådning, har man däremot gripit tillfället i flykten att medverka till att fälla ett förslag, som skulle ha utgjort ett allvarligt hinder för partiets strävanden, och det är ju å andra sidan ytterst naturligt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Den siste ärade talaren anförde bland annat, att man icke så lätt kan definiera uttrycket elefant men att om man möter en sådan, känner man genast igen honom. Han exemplifierade det med att om man träffar på herr Wigforss' monopol, känner man genast igen

Ang. formen för åvägbringande av beslut om införande av monopol.

(Forts.)

dem liksom elefanten. Nu har jag inte den tron och ännu mindre den förhoppningen, att herr Wigforss skall bli ständig och evig finansminister. Under sådana förhållanden tror jag, att hela det monopolbegrepp, som skulle anknytas till hans framställda förslag, svävar bra mycket i luften och i alla händelser är av en något mer efemär beskaffenhet än som är lämpligt för en grundlagsdefinition.

En annan reflexion, som jag skulle vilja anknyta till denna liknelse — bortsett från vår nuvarande finansminister — är, att om man jämför högermotionen med högerreservationen, verkar högermotionens text på första sidan i utskottsbetänkandet som en elefant jämförd med reservanternas. Det är en elegans och klarhet över reservanternas förslag — jag vet inte varifrån den härleder sig, men den finns där som ett faktum — under det att motionen innehåller det mest oklara och elefantmässiga i textväg, som jag har varit med om att se — och jag har sett mycket i den vägen. Jag vidhåller nu som annars, att det naturligtvis finns sådant, som är värre, och det är våra skatteförordningar. Nu är emellertid ingenting att erinra mot den föreliggande texten, sådan som reservanterna föreslå den. Den är, jag upprepar det ännu en gång, fullt acceptabel, om man vill saken, ej minst därför att den innehåller mer än som synes.

En erinran till måste jag göra, innan jag går in på själva huvudsaken, och det är den, att när utskottet behandlat monopolspörsmålet, har utskottet både saknat rätt och möjlighet att ingå på frågan om monopols lämplighet eller olämplighet vare sig i allmänhet eller i något särskilt fall. Vad vi haft att göra är att undersöka, om och i vad mån en numera otillämplig grundlagsparagraf skulle kunna så förändras, att den med hänsyn till tidsläge och framställda krav — inte minst i högermotionen, som förutsätter monopols möjlighet — skulle kunna bli tillfredsställande. Det är alltså fråga om huruvida man i grundlag kan meddela bestämmelser av annan innebörd än den gamla, som helt kategoriskt förbjöd monopol.

Nu har jag icke någon anledning att gå in på frågan, hur § 60 bör tolkas. Jag vill bara säga det, att den omständigheten, att en viss uppfattning är populär och gör sig gällande i den allmänna meningen, ingalunda är något bevis för att den överhuvud taget är riktig. Tvärtom. I det här fallet är den allmänna uppfattningen, att förbudet i § 60 avser Konungen, men icke Konungen och riksdagen. Jag skall icke ingå på någon närmare kritik av denna uppfattning; det har gjorts förut och behöver icke upprepas. Men jag vill understryka, att det finns en tredje ståndpunkt, och den ståndpunkten är åtminstone betydligt hållbarare än den, att Konung och riksdag skulle kunna besluta om monopol. Det är den, att monopol användes som beskattningsform, och till stöd därför kan åberopas, att företeelsen omtalas i § 60. Man bortser därvid dock från att paragrafen själv vill stadga, att monopol icke får användas som ett medel att kringgå riksdagens beskattningsmakt och således icke gärna kan betrakta monopol som en form för beskattning. Detta sagt i förbigående.

Sakfrågan om monopol och icke monopol har utskottet icke med att skaffa, men utskottet har med den frågan att skaffa, att om riksdagen och om vårt folk vill ha monopol i något visst fall, skall man enligt en tämligen enstämmig mening se till, att beslut därom kommer att fattas under bättre former än dem, som utvecklats under den oriktiga tillämpningen av den nuvarande § 60.

Den nuvarande § 60 har tillämpats så, som jag nämnde, att man skapar monopol genom vad jag vill kalla en skatteförordning, och det är då i själva

Ang. formen för åvägabringande av beslut om införande av monopol.

(Forts.)

verket en gemensam votering, som kan ligga bakom beslutet. Det är i själva verket så, att en sådan fråga enligt nu gällande ordning kommer att utredas och behandlas såsom en beskattningsfråga. Nu känna vi ju alla till, att frågor rörande våra skatteförfattningar icke alls på samma grundliga sätt utredas och behandlas som våra lagstiftningsfrågor. Det tillsättes naturligtvis kommittéer i båda fallen, och kommittéerna kunna ju göra mer eller mindre, men när det gäller en civillagsfråga — och jag tror dock, att våra civilrättsliga förhållanden äro av minst lika stor vikt för vårt samhälle som någonsin monopolfrågorna — granskas de föreslagna författningstexterna av lagrådet. Denna granskning har betydelse, även när det gäller monopol, ur den synpunkten att det vid monopols införande såsom statsmonopol alltid uppstår rättsfrågor rörande de enskildas ställning. Sådana frågor, t. ex. om ersättning till enskilda, ha förelegat gång på gång, när det gäller tobaksmonopolet. Sådana frågor behandlas, då man tar saken som en skattefråga, i efterhand. Behandlas de såsom lag — enligt § 87 — skall lagrådet yttra sig om frågan i förväg, innan beslutet fattats. Man har då rättsfrågan klar för sig. Och det är dock rättsfrågan det närmast gäller, då det är fråga om skydd mot förhastade beslut. Att man skulle kunna skapa garantier mot förhastade beslut i ekonomiska ting, d. v. s. i frågor om hur man lämpligast bör handla — ty hushållningen avser lämplighet och olämplighet, icke rättsfrågor — det är en chimär; sådana former kunna icke skapas.

Med den formulering, som reservanterna föreslagit, är lagrådets hörande uteslutet. Lagrådet höres icke och kan icke höras i grundlagsfrågor. Den garanti ur rättssäkerhetssynpunkt, som ligger i lagrådets hörande, är således eliminerad i reservanternas förslag. Men, säger man, reservanternas förslag är i alla fall mycket praktiskt och lämpligt; det är både praktiskt och teoretiskt görligt, och man framhåller, att någon starkare garanti än den, som reservanternas förslag skulle ge, nämligen två riksdagars beslut eller beslut efter upplösning av andra kammaren och nya val till densamma, kan icke tänkas. Tillåt mig, herr talman, att rikta en fråga till kammaren. Hur många av kammarens ledamöter skulle vilja gå in för den satsen, att ett vilande grundlagsförslag skulle komma att vid den följande riksdagen förkastas? Utvecklingen har gått därhän hos oss, att när ett grundlagsförslag blivit vilande, går det igenom utan vidare, när det sedermera kommer till den andra omröstningen. Detta påstående har jävats i något enstaka fall, men det gäller som regel: ett fall under ett kvarts sekel kullkastar ej regeln. Och när den stora författningsändringen genom en kringgående rörelse genomfördes 1918, kom det icke ens i fråga att i valrörelsen taga upp detta förhållande. Jag tror, att det överhuvud taget är en övertro på formernas betydelse, när man säger, att två riksdagars beslut skulle utgöra en garanti. Har Sveriges riksdag gått in för saken en gång, kan man i niohundra tionio fall av tusen säga, att den kommer att gå in för den även den andra gången.

Man blundar här med båda ögonen och tror, att man har en garanti, men den finnes icke. Den garanti, som kan finnas, ges i lagrådets yttrande i fråga om rättssäkerheten, men i hushållsfrågan måste kammaren taga ståndpunkt efter sin egen uppfattning, om man utgår ifrån att den där är suverän. Jag tror således icke, att två riksdagars beslut praktiskt taget är någon garanti alls i detta fall.

Hur ställer sig saken teoretiskt? Ja, det står nu i textförslaget, att monopol icke få »fastställas i annan ordning än som för ändring av grundlag stadgas». Det betyder naturligtvis icke, att en monopollag blir en grundlag i och för sig. Det kan den ju bli, om man i grundlagen sätter in den nya monopollagen bland

Ang. formen för åvägbringande av beslut om införande av monopol.

(Forts.)

de uppräknade grundlagarna. Eljest blir den en grundlag i sak men icke till namnet. Den blir en märkvärdig grundlag vid sidan av våra fyra andra. Och skall varje monopol, som bildas, bildas genom en sådan ny grundlag, kan jag icke hjälpa, att jag måste beteckna detta som både oformligt och teoretiskt oriktigt. Nu säger man: ja, men det är ju inte meningen, att det skall kallas grundlag, och vad namnet beträffar, betyder det ju ingenting; avsikten är endast att skapa en form för anordnandet av monopol. Formens betydelse har jag nyss sökt ange: på den vägen vinnes egentligen icke någon garanti.

Under sådana förhållanden tillkommer ännu en fråga. Den föregående ärade talaren säger, att de invändningar, som kunna göras emot stadgandet om två riksdagars beslut, också gälla den text, som utskottet föreslagit. I viss mån har han rätt, men det föreligger här en gradskillnad, som är så stor, att den närmar sig en artskillnad. Gradskillnaden är den, att reservanternas förslag direkt inbjuder till att kringgå grundlagens bestämmelser om två riksdagars beslut, under det att denna inbjudan till kringgående av lagrådet icke föreligger i utskottets förslag. Har man bråttom att införa ett monopol men därför fordras två riksdagars beslut — vare sig man skulle upplösa andra kammaren enkom för detta ändamål eller icke — går man säkerligen den vägen, att man förklarar: detta är icke något vinstmonopol, alltså kunna vi besluta om det omedelbart. Och om riksdagen 1914 sade, att vi icke kommo i strid med § 60, då vi beslutade om tobaksmonopolet, var det visserligen, herr talman, inte med sanningen överensstämmande, men man handlade, som om det varit riktigt. Vad hindrar, att man i fortsättningen säger på liknande sätt t. ex.: detta är intet vinstmonopol? Det är det i verkligheten, men man ordnar så, att det inte ser så ut. Låt mig taga ett exempel. Vårt nuvarande spritmonopol är icke tänkt som något vinstmonopol utan som ett slags i socialt syfte skapat monopol, men detta har, herr talman, aldrig hindrat, att man utnyttjat spritmonopolet i vinstsyfte. Det övergår allt mer och mer till att bli ett vinstmonopol. Varför skulle man inte kunna förfara på precis samma sätt, även om man uppställer det formella hinder, som ligger i bestämmelsen om två riksdagars beslut? Man skapar först monopolet på ett sådant sätt, att vinsten icke klart framträder såsom syfte men finns där ändå, och efter hand kommer den klart fram. Vad skall man göra då?

Jag menar, att den form, som man här valt, leder in i osäkerhet. Den leder till någonting helt annat än det man åsyftar, och jag tillhör icke dem, som anse, att man skall skapa grundlagsformer för att de skola komma att överträdas. Man skall icke skapa grundlagsformer, som i och för sig inbjuda till överträdande. Man skall icke söka genom former hejda en utveckling, som är oberoende av dessa och följer andra vägar. Resultatet av sådant blir bara, att dammen spränges, att formen åsidosättes och, herr talman, helgden för grundlag försvinner.

Den föregående ärade talaren sade, att här finnas partier, som förut i handling gått emot monopol, men nu voro med på den formulering, som utskottet föreslagit och som med alltför stor artighet tillades mig såsom upphovsman. Jag har visserligen medverkat till den, men jag kan lämna den upplysningen, som jag tror icke vara obefogad, att till precis samma resultat som jag kom har expertisen på folkpartiets sida kommit, alldeles oberoende av mig. Om således från två håll expertisen kommit tillrädda med problemet och stannat vid precis samma förslag, tror jag däri ligger en garanti för att det icke föreligger något som helst syfte från ett partis sida, som gått in för utskottets förslag, att frångå sina reala ståndpunkter i monopolfrågan. Men partiet har

Ang. formen för avvägbringande av beslut om införande av monopol.
(Forts.)

haft sinne för betydelsen av den form, som man velat föreskriva, och haft sinne för att den formen bör vara verkligt effektiv och icke bara ett sken.

Nu säger man, att i kristider behövas sådana garantier, ty då blir det icke fråga om vinstmonopol. Det är en sanning med modifikation, och jag är benägen att tro, att modifikationen är större än sanningen. När tobaksmonopolet kom till 1914, bekämpades det med all energi av den dåvarande högerledaren i första kammaren, med all rätt och med alla argument på hans sida. Det var just fråga om huruvida man skulle få de största inkomsterna genom beskattning eller genom monopol, och av omständigheter, som jag icke har anledning att gå in på och som man kanske icke heller kan gå in på, stannade man vid monopolet. Världskriget hade börjat i juli, och vi hade våra kristidsförordningar omedelbart efteråt. Nog kan man, herr talman, kalla det för kristid, och nog är det icke alldeles obefogat att sammanställa monopolhistorien med kristiden. Men oavsett detta kan man mycket väl tänka sig, att i en krigs- och kristid, när det gäller att skapa inkomster, monopolen också bli en sådan utväg, ett sådant medel och en sådan möjlighet. Då bryter nöden lag, det kan man medge. Men varför skapa en lag, som måste brytas? Och om man i kristider behöver komma till rätta t. ex. med ett privat monopol, som utnyttjar situationen och uppskörtar allmänheten, och ingen annan hjälp finnes än ett statsmonopol, då har man att se till, att statsmonopolet icke kommer att göra sig skyldigt till samma överdrifter och åstadkomma samma elände som det privata monopolet. Men då är det fara i dröjsmål — man kan icke invänta de två riksdagarna.

Jag har därmed icke gått in på något sätt för monopoltanken. Jag har endast velat resonera om de olika möjligheter, som föreligga, och jag stannar, herr talman, vid det resultatet, att den väg, som utskottsmajoriteten anvisar, den vägen är framkomlig, den ger den garanti, som överhuvud taget på formell väg kan nås, och den inbjuder icke till kringgående av lag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Rahmn: Herr talman! Jag ber att i korthet få ange, vilka skäl som föranlett mig att ansluta mig till reservanternas i denna fråga, och jag har särskild anledning att göra det efter herr Reuterskiölds sista anförande.

Herr Reuterskiöld talade om att det är ganska svårt att tänka sig, att andra kammaren efter nyval skulle ändra mening i en väsentlig fråga, t. ex. en monopolfråga. Jag har den uppfattningen, att eftersom ett statsmonopol intimt berör så många medborgare i landet, både företagare, anställda och arbetare, det inte räcker med *en* riksdags beslut, utan att det är av vikt, att folket i val höres, innan *definitivt* beslut fattas, vilket enligt min mening vinnes genom att reservanternas yrkande bifalles. Motionärerna vilja sätta de medborgare, som närmast komma att beröras av statsmonopolets verkningar, i tillfälle att uttala sig i frågan. Det gäller ju dessa personers ekonomiska vara eller icke vara i så pass stor utsträckning, att man bör unna dem möjligheten att i val få säga ett ord därom. Jag vill erinra om den opinionsstorm emot monopolen, som uppstod i början av förra året här i Sveriges land. Vad berodde den på? Jo, den berodde på att ifrån regeringshåll, särskilt från finansministerns sida, framkom det ena beviset efter det andra på regeringens alltmer tilltagande sympatier för monopoltanken. Man fann det då på många håll i landet ganska egendomligt, att fastän det var mycket tyst om monopolfrågan, när man gick till riksdagsval 1932, den sittande riksdagen nu i alla fall skulle avgöra sådana frågor, vilka till den grad äro av betydelse för vissa folkgruppers

Ang. formen för ävägbringande av beslut om införande av monopol.
(Forts.)

ekonomiska förhållanden, utan att dessa fått tillfälle att yttra sig därom. Det är just den synpunkten, som för mig är avgörande.

I motsats till herr Reuterskiöld finner jag, att här anvisats en möjlighet att skapa garantier emot förhastade beslut i monopolfrågor. Det har redan av den förste talaren antytts, att de garantier, som herr Reuterskiöld prisade, nämligen lagrådets hörande och vidare bestämmelsen att kamrarna skola vara eniga vid beslut om monopol, inte kunna innebära någon avsevärd säkerhet. Jag har i det fallet samma uppfattning som herr Bagge, inte minst när det gäller frågan om att införande av monopol skulle betraktas som en vanlig civil-lagsfråga enligt § 87 regeringsformen. Man måste nämligen räkna med de politiska konstellationer, som förekomma här i kamrarna — man kan ju kalla dem för Kooperationer ibland — och som gå ut på att olika partier sinsemellan träffa överenskommelser, som exempelvis skulle kunna leda till införande av ett statsmonopol, detta utan att folket i val fått tillfälle att säga sin mening därom.

Mycken oro råder i landet, såsom den förste talaren framhållit, inför dessa frågor, och man förstår det så väl. Jag vågar försäkra på grund av min personliga erfarenhet, då jag haft mycket med arbetsförmedling för arbetslösa att göra, att man icke minst bland dessa ständigt fått höra frågan: vad kommer framtiden att bära i sitt sköte och vilken säkerhet kan erbjudas i anställningsvillkoren? Klart är då, att monopoltanken blivit ytterst impopulär inte minst på det hållet.

Jag vill erinra om de monopol vi ha, tobaksmonopolet och spritmonopolet. Vi kunna lära oss litet av dem just i det avseende jag nyss berörde. Jag har framför mig tobaksmonopolets förvaltningsberättelse för år 1934, och om man slår upp vinst- och förlusträkningen för den 31 december 1934, finner man två utgiftsposter, som äro ganska intressanta. Den ena summan utgör gottgörelse för av kungl. statskontoret utanordnat belopp till understöd i vissa fall åt genom tobaksmonopolets införande nödlidande personer och belöper sig till 132,375 kronor. Den andra posten upptar understöd till entledigade arbetare och tjänstemän på 197,323 kronor. Jag vill dessutom erinra om ett annat ganska intressant förhållande, som hänför sig till året därförut, 1933. Då visade det sig, att antalet arbetare inom tobaksmonopolet hade minskats med 222 och antalet tjänstemän med 15. Av dessa hade 118 arbetare och 1 tjänsteman överförts till tobaksmonopolets övergångsstat för övertalig personal. Nu erkänner jag, att när det gäller tobaksmonopolet, bero dessa förhållanden på den strängt genomförda rationaliseringen och produktionskoncentrationen och vidare på de ytterst arbetsbesparande maskiner, som inom denna industri komma till användning. Därför kan man inte på den punkten så noga jämföra det med andra monopol. Men jag undrar, hur många människor, som skulle komma att bli nödlidande vid införande av bensinmonopol, kaffemonopol o. s. v. Där gäller det en mycket större skara av medborgare än ifråga om tobaksmonopolet, vilken skulle drabbas av de ödesdigra följderna av ett monopols införande. Antalet av dem, som av bensinhandeln ha en biinkomst, uppgår till cirka 30,000 personer, och enligt vad en folktopartistisk talare sade vid ett möte förra året i Stockholm, beräknade han, att minst 100,000 svenska medborgare äro för sin existens i ganska hög grad beroende av den fria bensinhandeln. Jag vill vidare erinra om att om man medräknar detaljhandeln i övrigt, lanthandeln, spekerihandeln o. dyl., komma vi upp till en mycket hög siffra. På det området uppgår antalet anställda till 40,000 personer eller något sådant. Åtgärder i statsmonopolistiskt syfte, som drabbade dessa, skulle få mycket allvarliga följder icke minst ur arbetslöshetssynpunkt.

Ang. formen för åvägbringande av beslut om införande av monopol.
(Forts.)

Nu vet jag, att finansministern — jag säger det, eftersom han är närvarande nu — resonerar på det sättet, att det inte är meningen, att vi skola skaffa staten inkomster samtidigt som vi göra en mängd människor arbetslösa, utan de skola få ersättning. Och jag vill minnas, att han vid ett tillfälle rent av ställde i utsikt, jag vet inte om det gällde professorspensioner eller lektorspensioner, men i varje fall ett ganska ansevärt belopp, som skulle utgå till sådana, som förlorat sitt arbete.

I fråga om spritmonopolet föreligga tyvärr inte så exakta siffror som be- träffande tobaksmonopolet i berörda avseende, men jag har dock från ett håll, nämligen från Göteborgs stad, fått ganska intressanta siffror angående antalet anställda och arbetare inom vinhandeln i Göteborg. Under åren 1917 och 1918, då spritmonopolet successivt övertog hanteringen, minskades antalet inom vinbranschen sysselsatta med 75 procent, som således förlorade sin ställning som företagare, anställda eller arbetare. På den tiden var detta inte så farligt. Det var ganska lätt att skaffa dem anställning på annat håll. Men jag sätter i fråga, huruvida det är lika lätt nu eller kommer att bli lika lätt i framtiden.

Jag vill, herr talman, med vad jag nu anfört ha sagt, att det här gäller en för hela vårt näringsliv och för dem, som ha med det att skaffa, så utomordentligt viktig fråga, att jag tror det skulle hälsas med verklig tillfredsställelse ute i landet, om riksdagen följde just den väg, som motionärerna föreslagit. Det vore en i bästa mening demokratisk väg att sålunda direkt fråga väljarna, hur de vilja ha det ställt i en för så utomordentligt många medborgare avgörande ekonomisk fråga som denna.

Herr Reuterskiöld har ju en talang utan like både som talare och statsrättslärare, det får man höra ständigt av hans opponenter här i kammaren, och däri instämmer jag. Jag vågar inte tala om precis vad som yttrades i går i konstitutionsutskottet, men jag kan säga, att det påpekades av någon, att herr Reuterskiöld har en sådan talang, att han nästan kan bevisa vad som helst.

Jag skulle för min del vilja säga, att herr Reuterskiöld i sin promemoria först har givit motionärerna ett ganska kraftigt handtag. Han säger på sid. 7 i utskottsbetänkandet: »Tänkbart vore dock att — — — föreskriva en med grundlagsfrågors behandling analog behandling av monopolfrågor, d. v. s. stadga, att monopol — statligt eller enskilt — icke får fastställas annat än av Konung och riksdag och att härför fordras två lagtima riksdagars beslut med nya allmänna val till andra kammaren mellan de två besluten.» Litet längre ned i samma stycke talar han om att vissa begränsningar, som vore nödvändiga, skulle vara möjliga, »om man exempelvis föreskreve att huvudregeln endast skulle avse vinningsmonopol», alltså finansmonopol, och det är just det motionärerna ansett skulle vara möjligt. Men herr Reuterskiöld gör oss, som hålla på denna motion, mycket ledsna, när han dock avslutar detta stycke med följande ord: »Men en dylik anordning bleve i verkligheten både oformlig och ineffektiv.» Den hoppets gnista, som han hade tänt, slocknade alltså även den. Det möjliga visade sig omöjligt!

Jag kan inte komma ifrån, herr talman, att det beslut, som nu kommer att fattas här, icke direkt kommer att utgöra någon »spegelbild av folkmeningen» ute i landet. Jag tror, att många med mig i denna kammare kunna tala om att när de resonerat om denna fråga bland folket ute i landet, ha de ofta träffat på den uppfattningen, att detta var en ovanligt förnuftig motion. Jag hade därför tagit för givet, att inte minst min vän herr Bergman och hans meningsfränder i utskottet skulle ha stött detta verkligt förnuftiga förslag. Jag vågar, herr talman, uttrycka den förhoppningen, att det inte bara blir de, som

Ang. formen för åvägabringande av beslut om införande av monopol.
(Forts.)

representera högern och hälften av bondeförbundet — om vi skola räkna i proportion till rösternas fördelning inom utskottet — som komma att instämma i motionens syfte, utan att det blir många fler. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

Under detta anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar återtagits av herr förste vice talmannen.

Herr von Geijer: Herr talman! Det var ett yttrande av uskottets ärade ordförande, som uppkallade mig. Om jag fattade honom rätt, ville han hålla före, att de monopol, som infördes 1914, tobaks- och spritmonopolen, icke till en början angåvos såsom fiskaliska, utan att de skulle ha varit av en annan art men av utvecklingens egen kraft så småningom blivit vinningsmonopol av renaste slag. Jag vill då säga, att detta icke är riktigt. Ätminstone stod det fullkomligt klart för alla dem, som deltog i de besluten, att det gällde fiskaliska monopol, även om man hoppades kunna genom de föreslagna anordningarna bringa ned konsumtionen av sprit och tobak. Jag kan därvid som belägg framhålla ett yttrande från den tiden, som jag mycket tydligt erinrar mig — jag vill icke precis påstå, att det fälldes här i kammaren, men mötena och sammanträdena den tiden voro talrika. Det sades nämligen då: »Kom ihåg, mina herrar, att om ni icke ta monopolen, kommer det igen på era kronodebetsedlar!»

Den uppgiften, att riksdagen icke skulle ha tagit de monopolen med klar insikt om deras fiskaliska natur, är således icke riktig. Under alla förhållanden måste väl de monopol, som man i detta sammanhang närmast tänker på, vara rent fiskaliska till sin natur.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Bergman: Jag föranleddes att begära ordet av ett par uttalanden, som här gjorts, nu senast, av herr Rahmn, beträffande folkpartiets ställning.

Jag ber då att först få konstatera, att ingen i svensk politik något orienterad människa kan vara i tvivelsmål om folkpartiets ställning till monopolfrågor överhuvud taget. Hela den liberala åskådningen har ju i alla tider gått emot statens övertagande av näringsgrenar, och hela den politiska verksamhet, som vi utöva både med avseende å propagandan bland folket och den liberala aktionen inom riksdagen, visar ju, att vi äro motståndare till monopol i allmänhet. Det kan naturligtvis finnas särskilda lägen som nödvändiggöra någonting, som kan taga sig ut som monopol men som till sitt egentliga väsen och sina förutsättningar ha en annan karktär. Men det hör ju inte hit. Att vi äro monopolmotståndare, därom finns inte det ringaste tvivel, och jag tror icke, att man behöver på något sätt bevisa detta, ty det vet hela världen. Det är ej heller den saken, som det är fråga om här.

När herr Rahmn nu t. ex. sade, att de beslut, som här sannolikt komma att fattas, inte komma att bli ett uttryck för folkmeningen, så vill han suggerera fram den uppfattningen, att vi här skulle komma att uttala oss *för* monopol-system. Det är naturligtvis ingalunda förhållandet, utan här är det endast fråga om på vad sätt man skall kunna få en lämplig hållhake mot förhastade beslut i avseende på monopol. Det är den enda fråga, som föreligger här.

Det är alldeles riktigt, att tanken på ett grundlagsskydd i denna sak har väckt mycken sympati, och man tänkte i förstone på många håll, att det möjligen kunde vara vägen. Vi överlade inom vårt parti mycket ingående om saken med våra egna jurister och med andra personer, som voro sakkunniga på

Ang. formen för ävägbringande av beslut om införande av monopol.

(Forts.)

området, och vi kommo tidigare än herr Reuterskiöld i sin promemoria, som vi då icke alls kände, fram till precis samma slutresultat som han, nämligen att lagstiftning enligt § 87 var den enda praktiska väg, som man för närvarande kunde gå. Den innebär starkare skydd än det, som vi ha nu, under det att ett beslut i enlighet med högermotionen skulle erbjuda svårigheter i andra avseenden, svårigheter som förefalla att vara oöverkomliga. När nu även socialdemokraterna anslutit sig till samma yrkande, så var det i viss mån överraskande, att så skedde, ty socialdemokratien är ju sympatiskt inställd till statsmonopolväsendet, som man ju ofta har sett. Vi kunna ju inte hjälpa att även socialdemokraterna nu vilja ha garantier mot statsmonopol. Det gläder oss givetvis, även om det överraskar oss.

Jag måste också säga, att, när utskottets motiveringsutkast först uppenbarade sig, formuleringen visserligen var präglad av herr ordförandens synpunkter, men det hade kanske också tagits någon hänsyn — vi tyckte åtminstone detta — till deras önskingar, som ville försvara monopolen. Vi föranleddes därav att föreslå åtskilliga omformuleringar, efter vilka motiveringen visserligen blev så neutral, att olika meningsriktningar kunde vara med om den i alla fall, men dock tillräckligt tydligt uttryckte, att man inte avsåg att uppmuntra monopolsystemet.

Jag ber sålunda att få konstatera, att jag i avseende på själva monopolfrågans realitet är ense med dem, som motarbeta monopols inrättande, men i avseende å det formella sätt, på vilket man skall få garantier däremot, har jag liksom mina partivänner, efter noggrant övervägande icke kunnat komma till annat resultat, än att för närvarande är den väg, som i utskottets förslag har anvisats, den lättast framkomliga och den verksammaste, som hittills kunnat uttänkas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock att riksdagen skulle till vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det förslag till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen, som förordats i den av herr Stendahl m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen. Herr förste vice talmannen anförde vidare, att propositioner komme att framställas särskilt angående vartdera av ifrågakvarande båda yrkanden.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen till en början propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt, då svaren utföllo med blandade ja och nej, vidare på avslag därå; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bagge* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarrens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som

Ang. formen för ävägbringande av beslut om införande av monopol.
(Forts.)

ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Herr *Bagge* begärde rösträkning.

Med anledning härav och då omröstningsapparaten, enligt vad herr förste vice talmannen nu anförde, vid den tidigare under sammanträdet företagna omröstningen icke visat sig tillförlitlig, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 34.

Därjämte hade 4 ledamöter förklarat sig avstå från att rösta.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner, först därpå att riksdagen skulle till vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga det i herr Stendahls m. fl. reservation förordade förslaget till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen samt, då svaren utgjordes såväl av ja som av nej, vidare därpå att nämnda förslag skulle förkastas; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bagge* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som förkastar det förslag till ändrad lydelse av § 60 regeringsformen, som förordats i den av herr Stendahl m. fl. vid konstitutionsutskottets utlåtande nr 32 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages nämnda förslag att vila för vidare grundlagsenlig behandling.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bagge* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 36.

Därjämte hade 2 ledamöter förklarat sig avstå från att rösta.

Herr *Bergman* erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talmannen meddelade nyss, att resultatet av en föregående omröstning med den elektriska voteringsmaskinen skulle ha blivit oriktigt på något sätt. Om detta är fallet, borde väl den omröstningen göras om igen genom namnupprop. Kunna vi få någon närmare upplysning om hur det förhåller sig med saken? Omröstningen gällde frågan om åldersgränserna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av vissa av Kungl. Maj:ts gjorda framställningar om anslag till byggnadsarbeten, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkten 9.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastigheten nr 3 i kvarteret Bispen i Lund m. m.; samt

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av andra huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 126 § 2 mom. taxeringsförordningen den 28 september 1928;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med viss bestämmelse att iakttagas vid meddelande av rättighet till detaljhandel med rusdrycker; samt

nr 23, i anledning av väckt motion angående åtgärder för begränsning av importen av gädda och gös.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 § lagen den 27 juni 1902 (nr 72, s. 3) angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran m. m.; och

nr 28, i anledning av väckt motion om ändring av 17 kap. 5 § handelsbalken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av Kungl. Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor.

Genom en den 22 februari 1936 till riksdagen avlämnad proposition, nr 84, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, med förklarande att ifrågavarande proposition ej kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor.

21 § 1 mom. i förevarande förordningsförslag lydde:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

(i utskottets förslag:)

1 mom. Erkänd arbetslöshetskassa må till medlem utgiva understöd endast därest han till kassan erlagt avgifter, motsvarande minst femtiotvå veckoavgifter, och under villkor tillika att avgifter, motsvarande minst tjugusex veckoavgifter, erlagts för tid under de närmast före arbetslöshetens inträdande förflutna tolv månaderna.

Sistnämnda villkor skall icke gälla, då medlem, som är berättigad till daghjälp, erhåller arbete för högst aderton dagar samt omedelbart efter arbetets upphörande ånyo ansöker om daghjälp.

Med avseende å berörda villkor skall vidare iakttagas, dels att i den tid, inom vilken det föreskrivna antalet avgifter skall vara erlagt, icke skall inräknas tid, då medlem fullgjort värnpliktstjänstgöring eller enligt av legitimerad läkare utfärdat intyg varit på grund av sjukdom förhindrad att utföra förvärvsarbete eller intill högst sex veckor före och högst sex veckor efter barnsbörd avhållit sig från sådant arbete, dels ock att arbetslösheten, då medlem på grund av bestämmelserna i 15 § första stycket varit avstängd från understöd, skall anses hava inträtt först vid avstängningstidens slut.

Där sjukdom varit orsaken till den sista arbetsanställningens avbrytande eller inträffat under tiden efter dennas upphörande, skall vid tillämpning av nämnda villkor bortses från den tid, medlemmen av sådan anledning varit förhindrad åtaga sig arbete.

Med avseende å berörda villkor skall vidare iakttagas, dels att i den tid, inom vilken det föreskrivna antalet avgifter skall vara erlagt, icke skall inräknas tid, då medlem fullgjort värnpliktstjänstgöring eller intill högst sex veckor före och högst sex veckor efter barnsbörd avhållit sig från förvärvsarbete, dels ock att arbetslösheten, då medlem på grund av bestämmelserna i 15 § första stycket varit avstängd från understöd, skall anses hava inträtt först vid avstängningstidens slut.

Där medlem övergår från klass med lägre daghjälp till klass med högre daghjälp eller från klass med begränsade försäkringsförmåner till klass med större sådana förmåner, må daghjälp enligt bestämmelserna i den klass, till vilken medlemmen övergår, ej utgivas till honom, förrän han efter övergången erlagt avgifter, motsvarande minst tjugu veckoavgifter. Övergår medlem däremot till klass med lägre daghjälp eller mera begränsade försäkringsförmåner, skola bestämmelserna i denna klass omedelbart tillämpas å honom.

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. (Forts.)

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Sigfrid Hansson, Norman, Hage, Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken och *Molander*, vilka ansett,

a) att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag i fråga om lydelsen av 21 § 1 mom. i förordningen den 15 juni 1934 om erkända arbetslöshetskassor; samt

b) att utskottets motivering bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade;

2) av herr *Hagman*, som dock ej antytt sin mening.

Herr Hansson, Sigfrid: Herr talman! I 21 § i lagen om erkända arbetslöshetskassor stadgas bland annat, att tidpunkten för ett arbetslöshetsfalls början skall, därest värnpliktstjänstgöring eller sjukdom omedelbart föregått arbetslöshetsfallet, anses sammanfalla med värnpliktstjänstgöringens eller sjukdomens början. Från denna ur den arbetslöshetsförsäkrades synpunkt mycket betydelsefulla regel har gjorts ett undantag, som befunnits vara synnerligen obilligt till sina verkningar. Om den försäkrade utfört arbete under aldrig så kort tid efter sjukdomens eller värnpliktstjänstgöringens upphörande, borträknas nämligen icke sjukdoms- eller värnpliktstiden från den tid, inom vilken det antal avgifter skall vara erlagt, som erfordras för att arbetslöshets hjälp skall kunna erhållas. Detta gäller, som sagt, även om arbetsanställningen endast varat ett par dagar.

För den, som inte är hemmastadd i denna lagstiftnings labyrinter, är det icke lätt att komma underfund med vad det här är fråga om. För att göra saken begripligare skall jag därför tillåta mig att anföra ett exempel från en av de arbetslöshetskassor, som ha påtalat de missförhållanden, som jag här åsyftar.

En av denna kassas medlemmar hade efter en längre tids sjukdom icke kunnat återfå sin arbetsanställning. Han hade därför, eftersom han före sjukdomens början erlagt det föreskrivna antalet avgifter, erhållit understöd några veckor. Under denna tid fullgjorde han skyldigheten angående anmälning hos arbetsförmedlingen och blev så slutligen hänvisad till ett arbete. Men detta var endast tillfälligt, det varade endast ett par dagar. Vid förnyad ansökan om arbetslöshetsunderstöd kom man till det resultatet, att rätt till sådant icke längre förelåg. Nu måste nämligen, i enlighet med lagens föreskrift, sjukdomstiden frånräknas, och då räckte icke det ävenledes lagstadgade minimiantalet erlagda veckoavgifter till. Den försäkrade hade ju under sjukdomstiden icke haft vare sig rätt eller förmåga att erlagga avgifter till arbetslöshetskassan. Hade han icke arbetat de få dagarna efter sjukdomsfallet, skulle han däremot ha varit berättigad att uppbära understöd under en längre eller kortare arbetslöshetstid.

För att ytterligare belysa nu berörda förhållande skall jag anföra följande exempel. En kvinnlig medlem av beklädnadsarbetarnas arbetslöshetskassa insjuknade i mitten av januari 1935 och blev ej frisk förrän i mitten av september månad samma år. Efter tillfrisknandet kunde hon icke erhålla arbete. Med frånräknande av sjukdomstiden hade hon emellertid erlagt det stadgade antalet avgifter inom föreskriven tid, och hon fick därför uppbära understöd under den tid hon var arbetslös. En annan kvinnlig medlem av samma kassa och anställd på samma arbetsplats blev arbetslös i mars 1935 och var då berättigad att utfå understöd. I april blev hon sjuk och blev friskskriven först i slutet av augusti. Därefter arbetade hon sex veckor, under vilken tid hon betalade sina avgifter till kassan. Sedan hon efter dessa sex veckor blev arbetslös och därför återigen

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. (Forts.)
sökte erhålla arbetslöshetsunderstöd, kunde hon icke tillerkännas sådant, emedan hon icke fick frånräkna sjukdomstiden.

Man bör icke förväna sig över om denna arbeterska icke kunnat fatta det rättvisa i att några veckors arbete och inbetalning av försäkringsavgifter för den tid hon arbetat beröfvade henne understödsrätten, medan hennes kollega fick åtnjuta understöd. Det förhåller sig ju faktiskt också så, att ifrågavarande lagbestämmelse är uppenbart orättvis. Detta tycks förresten alla, som haft med denna sak att skaffa, vara ense om. Men alla ha icke varit lika villiga att medverka till att åstadkomma en rättvisare ordning. Socialstyrelsen, som livligt förordat, att värnpliktstjänstgöringstiden skall få borträknas, medger att samma skäl, som talar för en sådan reform, kan anföras såsom motiv för att det i fråga om sjukdomstid skall förfaras på enahanda sätt. Men styrelsen tvekar inför kontrollsvårigheterna i senare fallet. Socialstyrelsen tycks vara förfärligt misstänksam mot dem, som låtit arbetslöshetsförsäkra sig. De skulle frestas att missbruka den i och för sig rättvisa och riktiga reform, som det här är fråga om, och naturligtvis skulle de falla för frestelsen. Socialstyrelsen kan i varje fall icke föreställa sig något annat och den kan heller icke tänka sig, att en tillräckligt effektiv kontroll skulle vara möjlig. En och annan skulle kanske också kunna, alla kontrollåtgärder till trots, otillbörligt tillgodogöra sig reformen genom att falskeligen giva sig ut för att ha varit sjuk. Men det skulle helt visst icke bli många, som försökte, och ännu färre skulle det bli som lyckades. I all synnerhet om det — såsom föreslagits i såväl Kungl. Maj:ts proposition som på det håll, där man opponerat sig mot nu gällande lagbestämmelse — föreskrevs, att sjukdomstid skulle borträknas endast i de fall, *då sjukdom styrkts med läkarintyg.*

Man borde kunna anse, att en sådan kontrollanordning är fullt acceptabel. Men nej! Socialstyrelsen tvivlar därpå — och det gör andra lagutskottet också. De svenska läkarna i all ära, men se, att lita på deras förmåga och vilja att värja sig mot sjukdomssimulerande arbetslöshetsförsäkrade arbetare, det vore tydligen alltför godtroget! Och därför om icke för någonting annat — såvitt jag kan förstå — har socialstyrelsen och, med stöd av denna myndighets auktoritet, andra lagutskottet vägrat att taga hänsyn till de billighetsskäl, som tala för kravet på en lagändring, som mera överensstämmer med rättvisa och sunt förnuft än den nu kritiserade bestämmelsen i arbetslöshetsförsäkringslagens 21 §.

Herr talman! Jag vädjar nu till kammaren att taga en sådan hänsyn, som andra lagutskottet icke ansett sig böra bekosta sig. Jag tycker att så bör ske både för de arbetslöshetsförsäkrade arbetstagarnas och för — den svenska läkarkårens skull. Jag hemställer alltså i enlighet med den till utskottsutlåtandet fogade reservationen om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Westman: Herr talman! Andra lagutskottet har tillmötesgått Kungl. Maj:t i fråga om de ändringsförslag på olika punkter av lagen, som Kungl. Maj:t framställde i sin proposition, utom i ett avseende, nämligen det som den föregående ärade talaren berörde.

Frågan gäller, huruvida i ett visst fall en person, som varit sjuk under en viss tid, skall få räkna sig denna sjukdomstid till godo i fråga om beräkningen, huruvida han har fullgjort avgiftsvillkoret. Nu är det så, att vi för två år sedan prövade den ifrågavarande lagen mycket noga. Då intog riksdagen den ståndpunkt, som andra lagutskottet har ansett att man även i år borde vidhålla. Det kan ju inte vara något så nattsvart orättvist, om således utskottet nu ställer sig på den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t för två år sedan föreslog riksdagen att intaga.

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. (Forts.)

Anledningen till att utskottet nu inte har gått med på Kungl. Maj:ts förslag i det här fallet angavs alldeles riktigt av den föregående ärade talaren. Det är inte så, att utskottet i sak har gått emot Kungl. Maj:ts ändringsförslag, utan utskottet har endast yttrat, att utskottet icke finner den form för prövningen av sjukdomsfall, som Kungl. Maj:t har föreslagit, vara tillräckligt betryggande. Det står i propositionen, att det skulle räcka med att en legitimerad läkare utfärdade ett intyg om att personen i fråga av sjukdom hade varit förhindrad att utföra förvärvsarbete. När det gäller att bedöma en fråga, som är så pass kinkig som den, huruvida en person varit av sjukdom förhindrad att utföra förvärvsarbete, har det visat sig, att Kungl. Maj:t och andra myndigheter i många fall inte ha funnit, att det är tillräcklig garanti att låta vilken legitimerad läkare som helst utfärda intyg med full beviskraft, utan som alla veta har man varit tvungen att införa vissa kontrollåtgärder. Det finns t. ex. i sjukkassorna särskilda sjukbesökare, som besöka de sjuka som fått läkarintyg, och det finns på andra håll, i verk och inrättningar, kontrollerande läkare, som få fungera på liknande sätt. Allt detta saknar motsvarighet i den kungl. propositionen. Vi ha i utskottet ansett, att det varit litet för mycket tillmötesgående ifrån vår sida, ifall vi i detta fall hade avstått från möjligheterna att få till stånd några kontrollanordningar av det slag jag nyss har angivit. Det är att hoppas, att om Kungl. Maj:t inte får sin önskan igenom i dag, Kungl. Maj:t vill återkomma med saken till riksdagen och därvid beakta den önskan, som har uttryckts om att vi skola få ett förslag, som innebär säkrare garantier mot missbruk än vad den nu förevarande kungl. propositionen gör.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hagman: Herr talman, mina herrar! I den svenska arbetslöshetsförsäkringen är det som bekant på det sättet, att en medlem endast får erlägga avgifter med rättsverkan, då han utför arbete mot avlöning för annans räkning. Det problem, som man då alltid möter vid en dylik försäkring, är, hur man skall ställa sig till värnpliktstid och sjukdomstid, vilka ju i båda fallen komma till stånd utan den enskilde medlemmens medverkan. Beträffande den svenska arbetslöshetsförsäkringen bestämde vi vid 1934 års riksdag, att om en person, som har arbete, t. ex. rycker ut till värnpliktstjänstgöring eller insjuknar under längre eller kortare tid, skall denna sjukdoms- eller värnpliktstid frånräknas vid bedömandet av den tid, under vilken de 26 veckoaavgifterna skola vara erlagda, under förutsättning att vederbörande, då hindret bortfallit, d. v. s. då värnplikten är slut eller då sjukdomen upphört, inte kan få arbete utan anmäler sig för erhållande av daghjälp så snart hindret har upphört. Det ansågs, och det finnes angivet i motiveringen till förordningen, att det var av billighetsskäl, som man borde anse, att arbetslösheten hade inträtt vid värnpliktstjänstgöringens respektive sjukdomens början. Men då varje arbetslöshetsfall måste bedömas såsom ett självständigt fall, så snart vederbörande hade haft arbete efter värnplikten resp. sjukdomen, men blev arbetslös på nytt, skulle från denna tidpunkt räknas 26 veckor med erlagda avgifter under 52 veckor tillbaka i tiden. Då inträffar det egendomliga beträffande värnplikts-tjänstgöring och sjukdom, att om en medlem i en arbetslöshetskassa inte kan få något arbete, då värnplikts- eller sjukdomstiden är slut, bortfalla alla värnpliktstjänstgörings- och sjukveckor, och man räknar de erlagda avgifterna från den tidpunkt, då värnplikten eller sjukdomen började, under 52 veckor tillbaka i tiden. Men om vederbörande medlem fullgör värnplikt eller är sjuk under ett år och därefter får, som kanske av ren välvilja har skett i vissa fall, en veckas arbete hos den förutvarande arbetsgivaren, räknas det som ett nytt

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. (Forts.) arbetslöshetsfall, när han efter en veckas arbete får sluta sin anställning. Men då faller värnpliktstiden eller sjukdomstiden icke bort. Då har medlemmen icke erlagt de 26 veckoavgifter, som äro förutsättning för understöds erhållande, och då försättes sådan medlem, som lyckats få t. ex. en dags arbete efter värnplikts- eller sjukdomstidens slut, faktiskt i en sämre ställning än den, som inte fått en dags arbete ens, ty i sistnämnda fall bortfaller hela värnplikts- och sjukdomstiden.

Jag har till det förevarande utskottsutlåtandet antecknat en blank reservation, beroende på att jag inom socialstyrelsen har biträtt en uppfattning, som närmast sammanfaller med den, som utskottet har gått på. Men jag har sedan den tidpunkten, efter ytterligare funderingar kommit till det resultatet, att det icke föreligger några faror av det slag, som utskottet nu angiver, ifall man skulle behandla sjukdomstiden på samma sätt som värnpliktstiden.

Saken är nämligen helt enkelt den, att när Kungl. Maj:t föreslog, att kontroll av sjukdomstiden skall ske medelst läkarintyg, komma naturligtvis medlemmar, som ha varit sjuka blott under några veckor, inte att begära något läkarintyg för att just de veckorna skulle få räknas bort, om de någon gång i framtiden bleve arbetslösa och man skulle kontrollera, huruvida de vore understödsberättigade, utan det är endast i vissa särskilda fall, där arbetslösheten eller sjukdomstiden är mycket långvarig, som denna kontroll kommer i tillämpning. Men inte ens därvidlag torde flertalet medlemmar komma att göra det, ty de kunna praktiskt taget knappast bedöma, huruvida de få någon nytta av ett sådant förutseende eller ej. Jag har därför kommit till den uppfattningen, att man säkert kan utan någon som helst risk bedöma sådan sjukdomstid på samma sätt som värnpliktstid. Det är visserligen sant, som utskottets ärade ordförande framhöll, att man ju alltid kan pröva frågan vid ett annat års riksdag och då eventuellt få en framställning, där förslaget om en kontrollanordning på detta område medtagits, men då jag känner ganska bra till saken, skulle jag verkligen här vilja rekommendera kammaren att redan i år taga den linje, som Kungl. Maj:ts proposition innebär, d. v. s. besluta bifall till den av herr Sigfrid Hansson m. fl. här avlämnade reservationen. Ty detta innebär inga som helst farligheter, och det är i själva verket endast en akt av rättvisa, att sjuka personer i nu berörda avseende behandlas på samma sätt som de värnpliktiga. Beträffande värnplikten har man ju utan vidare ansett, att vederbörande kan styrka tiden med sin värnpliktsbok, men däremot anser man, att medlem som säger sig ha varit sjuk en längre tid skulle kunna göra detta, ehuru han icke varit sjuk utan arbetslös i vanlig mening. Jag tror på grund av skäl, som jag här endast i korthet har berört, att det inte ligger till på det sättet och att det inte föreligger någon som helst fara för att biträda reservationen, och för att vi skola slippa taga upp detta ärende ett annat år hemställer jag, herr talman, att kammaren måtte bifalla den av herr Sigfrid Hansson m. fl. till detta utskottsutlåtande fogade reservationen, som innebär bifall till Kungl. Maj:ts proposition i berörda avseende.

Herr statsrådet **Möller**: Jag skall inte inför en tom kammare ingå på någon längre argumentation till förmån för det förslag som reservanterna föreslå. Jag vill bara understryka ett par synpunkter. Det måste ju vara ganska egendomligt, att en person går miste om sitt arbetslöshetsunderstöd, om han t. ex. erlagt ett tjugotal avgifter av erforderliga tjugusex och så blir sjuk under en längre tid, så att den tidpunkt överskrides, inom vilken han skall ha erlagt samtliga avgifter. Det anspråket måste väl ställas även på en lagstiftning av denna art, att den försäkrade själv skall begripa, varför han utstänges från ett arbetslöshetsunderstöd, och det blir väl ändå väldigt svårt

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. (Forts.)
för de försäkrade att förstå, att ett sjukdomsfall, som ju är en extra olycka till den arbetslöshet, han har råkat ut för, skall utgöra ett hinder för utbekommande av arbetslöshetsunderstöd i det fall, som här behandlas. Om man hade en sådan ordning, att vederbörande under sjukdomstiden t. ex. finge fortsätta att erlägga avgift, behöfve man ju inte resonera om denna sak, ty i den mån de voro sjukförsäkrade kunde de väl också orka att erlägga avgiften under den tiden, men det är ju förbjudet att erlägga avgift, då man icke deltagit i arbete. Detta gör, att frågan inte kan lösas på det sättet, och jag förmodar man inte vill gå på den linjen, att man skulle medge de sjuka avgiftsrätt för att de därigenom skulle kunna bevara rätten till arbetslöshetsunderstöd under sjukdomstiden. Jag måste beklaga, att utskottet intagit en avvissande ståndpunkt, som ju blir så mycket mer egendomlig, som den, såvitt jag förstått argumentationen, uteslutande grundar sig på att man saknar förtroende för de svenska läkarnas läkarbetyg. Det finns i grund och botten intet annat skäl. Hade man haft förtroende för de svenska läkarnas läkarbetyg, skulle utskottet, såvitt jag förstått vad utskottet skrivit här, ha kunnat acceptera förslaget även i denna punkt.

Det blir ju rätt komplicerat, om man skulle tänka sig, att man skall skapa ytterligare garantier. Det är ingen konst för dem, som äro medlemmar av sjuk-kassa, ty de kunna ju samtidigt få intyg från sjuk-kassan, att de åtnjutit sjukunderstöd under den och den tiden, och då ha de både läkarbetyget och sjuk-kasseintyget, men för dem som icke äro medlemmar i sjuk-kassa blir det mycket besvärligt att skaffa något intyg, som skall vara mera pålitligt än läkarbetyg om deras sjukdom.

Jag beklagar att utskottet kommit till detta resultat, men man får väl se tiden an. Jag tror ju inte, att när man lagstiftar på socialförsäkringens område, lagstiftningen rimligen bör vara så beskaffad, att det inte finns någon möjlighet för de försäkrade att erkänna, att de bli rättvist behandlade, och jag tror, att de allra flesta, för att inte säga alla, som råka ut för fall av denna art, komma att vara övertygade om att det sker dem orätt.

Herr Westman: Det var intressant att höra herr statsrådet tala så varmt emot den ståndpunkt, som herr statsrådet intog för två år sedan, när herr statsrådet framlade proposition i ämnet. Det kan ju hända, att man i sak måste säga, att den ståndpunkt, som vi intogo 1934, icke har visat sig vara alldeles väl avvägd. Herr Hagman har i varje fall så småningom i åtskilliga etapper kommit fram till den uppfattningen. Ännu i utskottet hade herr Hagman inte tagit steget fullt ut utan dolde sig bakom den blanka reservationens slöja, men här i kammaren har herr Hagman låtit oss få del av de skäl, som göra att han utan förbehåll ansluter sig till propositionens ståndpunkt. Det kan ju hända, att vi i utskottet befinna oss på ett något fördröjt utvecklingsstadium, vad själva sakfrågan beträffar, men det är inte denna, som vi ha skjutit i förgrunden här, utan det är, som jag framhållit, kontrollfrågan. Det skulle väl inte kunna anses vara någon alldeles överdriven försiktighet från utskottets sida, om utskottet skulle vilja att Kungl. Maj:t ånyo toge under omprövning, huruvida det inte vore lämpligt att sätta kontrollmyndigheten i tillfälle att, om denna myndighet hyser den tanken, att en viss läkare kan ha visat allt för stor godtrogenhet mot en patient eller varit allt för benägen att när han utfärdat sitt intyg se saken med hänsyn till patientens bästa, underkasta läkarintyget prövning genom att eventuellt höra någon fackmässigt betonad läkare i frågan. Det är bara den möjligheten, som vi skulle vilja ha införd i lagen. Den finns inte nu, utan nu är kontrollmyn-

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. (Forts.)
digheten skyldig att utan vidare godtaga intyg av vilken legitimerad läkare som helst i en sådan här verkligt svårbedömd fråga.

Det är av detta skäl, som jag icke har velat marschera upp vid herr Hagmans sida utan fortfarande står kvar på den ståndpunkt, som jag intog i utskottet.

Herr **Hagman**: Herr talman! Det här är en sak, som är litet invecklad, och det är ganska svårt att i en handvändning klargöra alla de motiv som tala för den ena eller andra linjen. Jag vill gärna erkänna, att jag har ändrat uppfattning, men jag anser att jag har kommit till en bättre uppfattning än jag hade förut, och det anser jag endast vara berömvärdt. Det finns ett argument, som knäckte min tidigare ståndpunkt. Jag berörde inte detta förut, men jag skall ange det nu.

Jag är fullkomligt övertygad om att den som objektivt vill se på saken skall finna, att man kan godkänna reservationen utan några farligheter. Saken är nämligen den, att ett missbruk av denna bestämmelse skulle förutsätta, att en medlem, som blev arbetslös och sålunda skulle fristämpas som sådan, skulle upptäcka, att han komme att bliva arbetslös så pass länge, att om han i stället anmälde sig sjuk och erhöi fristämpling för sjukdom, så kom han i framtiden i en fördelaktigare ställning genom att sjukveckorna borträknades.

Jag kommer här till det fall, som jag inte förut angav. Under det att en värnpliktig genom uppvisande av sin värnpliktsbok skall kunna få sina värnpliktsveckor borträknade, därför att man inte tvivlar på kontrollen, kan däremot en medlem, som ligger på sjukhus och som med intyg ur sjukhusets journal styrker, att han befunnit sig på sjukhuset viss tid, icke få samma rätt. Vilken uppfattning man än har om läkarnas intyg måste man naturligtvis anse, att en sådan medlem har styrkt sin sjukdom. Hade han befunnit sig i en av våra kaserner för värnpliktens skull, då hade hans värnpliktsveckor fallit bort, men i detta fall, då han varit på sjukhus, få de inte borträknas. Jag tycker att detta skäl är så pass starkt, att det var mig omöjligt att hävda den linje, som jag tidigare gått in för, och det är i konsekvens med denna uppfattning, som jag vidhåller min mening att Kungl. Maj:ts proposition bör kunna bifallas.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Hansson, Sigfrid*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som förordats i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Lindley* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Sigfrid Hanssons yrkande i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter

Ang. ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. (Forts.) särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hagman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 49.

Därjämte hade 6 ledamöter förklarats sig avstå från att rösta.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar i förordningen om erkända arbetslöshetskassor och förordningen om statsbidrag till sådana kassor;

nr 25, i anledning av väckt motion angående viss ändring i förordningen om blindhetsersättning; samt

nr 26, i anledning av väckta motioner angående viss komplettering av lagen om arbetarskydd.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återbetalning av stödlån genom förbättringsarbete;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa markområden till staden Mariestad;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till åtgärder för Mälarens reglering;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtande till Skövde stad av kronans andelar i vissa samfälligheter å Billingen;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallande fastigheter;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser om lån till förekommande av exekutiv försäljning; samt

nr 44, i anledning av väckta motioner om framläggande av förslag angående ordnandet av den lägre lantbruksundervisningen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om obligatorisk besiktning av lastbilar och bussars förarhytter såsom arbetsplatser; samt

nr 2, i anledning av väckt motion om förbud mot tillverkning och försäljning av material för stoppning av sängkläder, innan detsamma undergått betryggande rening och desinficering.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ordet lämnades på begäran till herr **Björkman, Gustaf Adolf**, som anförde: Herr talman! Vid avgörandet av konstitutionsutskottets utlåtande nr 29 företogs omröstning medelst omröstningsapparat. Herr talmannen tillkännagav resultatet av omröstningen. Sedermera, vid handläggning av annat ärende, meddelade herr talmannen, att omröstningsapparaten i avseende på konstitutionsutskottets utlåtande nr 29 felaktigt fungerat. Herr Bergman erinrade om detta herr talmannens meddelande och anhöll under det plenum, som nu pågår, om närmare upplysning härom. I förvissning därom, att herr talmannen vidtar den åtgärd, som herr talmannen anser böra föranledas av den av herr talmannen till kammaren gjorda anmälan, att omröstningsapparaten vid avgörandet utav det av mig angivna ärendet icke tillfredsställande fungerat, har jag tillåtit mig att till kammarens protokoll få anteckna vad sålunda förekommit.

Herr talmannen kan vara förvissad om, att det hos mig icke finnes en tanke på att en ny omröstning skulle lända till annat resultat med avseende på ärendets avgörande, men jag är förvissad om, att jag gör mig till tolk för kammarens mening, då jag säger, att vi leva under ett otrygghetstillstånd, så länge denna omröstningsapparat svävar över våra förhandlingar och man aldrig kan veta om det icke är något fel med den, när det gäller fastslående av beslut, kanske i en fråga, där avgörandet hänger på en eller annan röst.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 364, av herr *Henriksson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av skyddshemsverksamheten m. m.;

nr 365, av herr *Nylander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad m. m.;

nr 366, av herr *Heiding* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försöksverksamheten på jordbrukets område m. m.;

nr 367, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försöksverksamheten på jordbrukets område m. m.;

nr 368, av herr *Carlsson, Carl*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skogsundervisningens omorganisation; samt

nr 369, av herr *Nylander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantmäteristyrelsen m. m.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 8, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 11, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till förbättring av förläggningsförhållandena å Järvafältet;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för löjtnanten vid fortifikationen A. Nyblom att tillgodoräkna sig viss tjänstetid för placering i löneklass;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för inköp av tomt och uppförande av beskickningshus i Warszawa;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av till Västerås och Växjö domkyrkor utlämnade lån;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för adjunkten S. W. Uhr att för lönetur tillgodoräkna viss tjänstgöring; och

nr 63, i anledning av väckt motion om tillgodoräkning för lektorn A. G. Herbert av viss tjänstgöringstid för beräkning av ålderstillägg som lektor;

bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av vissa motioner avseende ändringar i fråga om automobilbeskattningen;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt vissa i statens tjänst anställda personer;

nr 22, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring m. m.;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beräkningen i vissa fall av pension åt lärarinna med delaktighet i lärarinnornas pensionsanstalt;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpning av civila tjänstepensionsreglementet å personal, uppförd å indragningsstat för domänverket; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2, 3 och 9 förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m. m.; samt

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om vetenskaplig utredning rörande smörets och margarinets näringsfysiologiska betydelse m. m.; och

nr 10, i anledning av väckt motion angående reglering av rätten för såväl döpta som odöpta att till förutvarande förnamn tillägga nya sådana.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.15 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 30 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Vennerström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 225, angående försvarsväsendets ordnande;
- nr 226, med förslag till värnpliktslag;
- nr 227, med förslag till lag om tillägg till lagen den 9 april 1926 (nr 66) angående anskaffande av fartyg för krigsmaktens ställande på krigsfot (fartygsuttagninglagen);
- nr 228, angående vissa anslag under fjärde huvudtiteln m. m.;
- nr 229, angående vissa engångskostnader för flygvapnets byggnader och flygfält;
- nr 230, med förslag till lantarbetstidslag;
- nr 231, angående anslag för budgetåret 1936/1937 till arbetsrådet; samt
- nr 232, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 28 september 1928 om statlig inkomst- och förmögenhets-skatt m. m.

Herr **förste vice talmannen** erhöll ordet och anförde: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att denna kammare för sin del måtte besluta, att ett särskilt utskott, bestående av 24 ledamöter, 12 från vardera kammaren, skall tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner nr 225, angående försvarsväsendets ordnande, nr 226, med förslag till värnpliktslag, nr 227, med förslag till lag om tillägg till lagen den 9 april 1926 (nr 66) angående anskaffande av fartyg för krigsmaktens ställande på krigsfot (fartygsuttagninglagen), nr 228, angående vissa anslag under fjärde huvudtiteln m. m., samt nr 229, angående vissa engångskostnader för flygvapnets byggnader och flygfält, än även de ytterligare framställningar, som kunna komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; samt dessutom besluta, att andra kammaren inbjudes att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Jag ber därjämte få hemställa, herr talman, att under förutsättning, att ett sådant särskilt utskott kommer till stånd, denna kammare måtte besluta att utse 16 suppleanter för sin ledamöter i det tilltänkta utskottet.

Vad herr förste vice talmannen sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren, under förutsättning att andra kammaren antog inbjudningen att förena sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott, ville besluta att vid sammanträde nästkommande onsdag företaga val av ledamöter och suppleanter i berörda utskott.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Ordet lämnades på begäran till herr **Hamrin**, som anförde: Herr talman! Jag ber få hemställa, att kammaren måtte besluta utsträcka motionstiden för de nu avlämnade propositionerna nr 225—229, som röra försvaret, till det plenum, som infaller näst efter tjugu dagar från denna dag.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 124, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 § lagen den 27 juni 1902 (nr 72 s. 3) angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppföstran m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Henriksson* m. fl. väckta motionen, nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av skyddshemsverksamheten m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Nylander* m. fl. väckta motionen, nr 365, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad m. m.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:
nr 366, av herr *Heiding* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försökverksamheten på jordbrukets område m. m.;
nr 367, av herr *Mannerskantz* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försöksverksamheten på jordbrukets område m. m.;
nr 368, av herr *Carlsson, Carl*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skogsundervisningens omorganisation; samt
nr 369, av herr *Nylander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantmäteristyrelsen m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 8, 11 och 57—63, bevillningsutskottets betänkande nr 24, bankoutskottets utlåtanden nr 20—25 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 9 och 10.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 225—232 blevo desamma på begäran bordlagda.

Herr **Bagge** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att tiden för väckande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 232 måtte utsträckas till det plenum, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionens avlämnande.

Vad herr Bagge sålunda hemställt bifölls.

Herr *Sandström* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 370, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försöksverksamheten på jordbrukets område m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades

första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall förordna om creditspär, dels ock i ämnet väckta motioner; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts memorial nr 4, i anledning av till utskottet remitterad motion angående sänkning av järnvägsfrakterna för färsk fisk.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.14 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
